

Financira
Europska unija

Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine
Агенција за статистику Босне и Херцеговине
Agency for Statistics of Bosnia and Herzegovina

BOSNA I HERCEGOVINA
Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice
Агенција за равноправност spolova BiH
БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
Министарство за људска права и изbjеглице
Агенција за равноправност полова БиХ
BOSNA AND HERZEGOVINA
Ministry for Human Rights and Refugees
Gender Equality Agency of BiH

Na putu ka Indeksu rodne ravnopravnosti Bosna i Hercegovina 2022

Na putu ka Indeksu rodne ravnopravnosti Bosna i Hercegovina 2022

Autorica: Nina Karađinović
Dizajn: Azra Kadić
Prevoditeljica: Aida Delić Volas
Lektorica: Ferida Duraković
Recezentica: Ivana Tomić

Naslov izvornika: Moving towards the Gender Equality Index

© 2022 UN Women
Izdavač: UN Woman - Agencija Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena.

ISBN 978-9926-8460-7-7

CIP zapis dostupan u COBISS sistemu Nacionalne i univerzitetske biblioteke BiH pod

ID brojem 51811590

Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu izradile su Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine i Agencija Ujedinjenih naroda za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena (UN Women) u Bosni i Hercegovini, u suradnji s Europskim institutom za rodnu ravnopravnost (EIGE) u okviru suradnje EIGE sa Zapadnim Balkanom i Turskom u okviru Instrumenta pretpristupne pomoći (IPA) Europske unije „Izgradnja kapaciteta zemalja kandidatkinja za članstvo u EU i potencijalnih kandidatkinja u cilju mjerenja i nadzora nad utjecajem politika rodne ravnopravnosti (2018-2022)“, koji financira Europska unija.

Ova je publikacija izrađena uz financijsku potporu Europske unije u okviru projekta „EU Potpora za rodnu ravnopravnost“, a provodi je UN Women u Bosni i Hercegovini.

Publikacija ne odražava nužno mišljenje ili stajalište Europskoga instituta za rodnu ravnopravnost i ne preuzima odgovornost za korištenje informacija sadržanih u ovoj publikaciji. Ni Europski institut za ravnopravnost spolova, kao ni bilo koja osoba koja djeluje u njegovo ime, ne mogu se smatrati odgovornim za bilo kakvu upotrebu informacija sadržanih u ovoj publikaciji.

Izješće o Indeksu rodne ravnopravnosti utemeljeno je na metodologiji Indeksa rodne ravnopravnosti, koju je izradio Europski institut za rodnu ravnopravnost (<http://eige.europa.eu/>) za Europsku uniju i njene države članice. Podaci korišteni za izračun Indeksa rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu odnose se na podatke iz 2021., 2020., 2019. i 2015. godine.

Stajališta izražena u ovoj publikaciji predstavljaju stavove autorice i ne izražavaju mišljenje ili stajalište partnera u inicijativi za izradu Indeksa rodne ravnopravnosti, koji se ne mogu smatrati odgovornima za njezin sadržaj ili dalju uporabu informacija sadržanih u ovoj publikaciji, uključujući Agenciju za statistiku Bosne i Hercegovine, Agenciju za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, Europski institut za rodnu ravnopravnost i UN Women.

Nina Karadžinović

**Na putu ka Indeksu
rodne ravnopravnosti**
Bosna i Hercegovina 2022

Sarajevo, 2022.

Sadržaj

Skraćenice i akronimi	6
Predgovor.....	7
Ključni nalazi.....	8
1. Uvod	10
1.1. Konceptualni okvir	11
1.2. Metodološki okvir	15
2. Kontekst zemlje – Bosna i Hercegovina	16
2.1. Politička organizacija i socioekonomski kontekst.....	16
2.2. Okvir politika za rodnu ravnopravnost i institucionalni okvir	18
3. Indeks rodne ravnopravnosti – Bosna i Hercegovina.....	22
3.1. Domena Rad	22
Vrijednosti Indeksa	23
Druge statističke informacije za BiH.....	24
Politike za promidžbu rodne ravnopravnosti u domeni Rad.....	24
3.2. Domena Novac	27
3.3. Domena Znanje	29
Vrijednost Indeksa	29
Druge statističke informacije za BiH.....	31
Politike za promidžbu rodne ravnopravnosti u domeni Znanje	31
3.4. Domena Vrijeme	33
3.5. Domena Moć	35
Vrijednosti Indeksa.....	35
Druge statističke informacije o BiH.....	37
Politike za promidžbu rodne ravnopravnosti u donošenju odluka	38
3.6. Domena Zdravlje.....	40
Vrijednosti Indeksa.....	40
Druge statističke informacije o BiH.....	42
Politike za promidžbu rodne ravnopravnosti u domeni Zdravlje	42
4. Zaključci	44
5. Preporuke	46
Literatura	47
Metapodaci – Izvori i godine na temelju kojih su dobiveni podaci prema domenama, poddomenama i pokazateljima	52

Skraćenice i akronimi

ARSBiH	Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine
BDBiH	Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine
BDP	Bruto domaći proizvod
BHAS	Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine
BiH	Bosna i Hercegovina
CEDAW	Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena
COVID-19	Bolest izazvana koronavirusom 2019.
CRSV	Seksualno nasilje tijekom sukoba
EIGE	Europski institut za rodnu ravnopravnost
EK	Europska komisija
EQLS	Europsko istraživanje o kvaliteti života
EU	Europska unija
EWCS	Europsko istraživanje o radnim uvjetima
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
FIGAP	Financijski instrument za provedbu Gender akcijskoga plana
GAP	Gender akcijski plan
GCFBiH	Gender centar Federacije Bosne i Hercegovine
GCRS	Gender centar Republike Srpske
GEF	EU Potpora za rodnu ravnopravnost koji financira EU
ICT	Informacijske i komunikacijske tehnologije
IPA	Instrument pretprijetne pomoći
KM	Bosanskohercegovačka konvertibilna marka
LGAP	Lokalni gender akcijski plan
LGBTQI	Lezbijke, homoseksualci, biseksualne, transseksualne, queer, interseksualne osobe
MISP	Minimalni početni paket usluga
MOR	Međunarodna organizacija rada
RS	Republika Srpska
RZN	Rodno zasnovano nasilje
SB	Svjetska banka
SES	Anketa o strukturi zarada
SILC	Istraživanje o dohotku i uvjetima života
SPP	Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju
SRZ	Seksualno i reproduktivno zdravlje
TUS	Anketa o uporabi vremena
UN	Ujedinjeni narodi
UNDP	Razvojni program Ujedinjenih naroda
UNFPA	Populacijski fond Ujedinjenih naroda
UNSCR 1325	Rezolucija 1325 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda
UN Women	Agencija Ujedinjenih naroda za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena

Predgovor

Indeks rodne ravnopravnosti, koji je 2013. godine izradio Europski institut za rodnu ravnopravnost (EIGE), priznat je u Europskoj uniji kao važan alat za analizu stanja rodne ravnopravnosti u društvu, kao i za usporedbu trenutačnih trendova i trenutačne situacije na razini EU. Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine pri Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice je od 2016. godine, zajedno s Agencijom za statistiku Bosne i Hercegovine, angažirana na aktivnostima kojih je cilj izrada Indeksa rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu.

Kroz naš rad na unapređenju rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini, gender institucionalni mehanizmi prepoznali su važnost pouzdanih podataka kao temelja za izradu politika. Učinkovita izrada politika u domeni rodne ravnopravnosti zahtijeva prikupljanje empirijskih podataka i analizu sukladno čvrstoj metodologiji i neizbježno se oslanja na podatke razvrstane prema spolu. Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine i drugi institucionalni gender mehanizmi i statističke agencije kao njezini partneri kontinuirano zagovaraju prikupljanje podataka razvrstanih prema spolu u svim oblastima života. Takvi su podaci neophodni za potpunu provedbu postojećih međunarodnih obveza Bosne i Hercegovine, usvajanje europskih standarda i provedbu direktiva EU u domeni rodne ravnopravnosti i predstavljaju jednu od ključnih pretpostavki za pravilnu provedbu zakonodavnoga okvira u zemlji i proširenje prava i temelja za ravnopravnost i zaštitu od diskriminacije.

Zajednički naponi Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine i Agencije za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine pri Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH, uz neprocjenjivo

stručno vodstvo EIGE i uz potporu agencije UN Women, rezultirali su izradom Indeksa rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu.

Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu 2022. sadrži potpune indeksne bodove u dvije potpune domene – Znanje i Moć, i djelomične bodove Indeksa za domenu Rad i domenu Zdravstvo. Podaci korišteni za izračun vrijednosti Indeksa po domenama i poddomenama uglavnom se odnose na 2019., 2020. i 2021. godinu, kao i na 2015. godinu u svezi s podacima o zdravstvu. Uslijed nedostatka dostupnih podataka, vrijednosti Indeksa za domenu Vrijeme i domenu Novac nisu izračunane ovom prilikom, ali ostajemo posvećeni ostvarivanju cilja, a to je izrada potpunoga Indeksa rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu u bliskoj budućnosti.

Unatoč činjenici da nismo u mogućnosti izraditi potpun Indeks rodne ravnopravnosti, izrada u dvije domene veliki je korak naprijed. Ovo je prvi put da se Bosna i Hercegovina može osloniti na statistički priznat, objektivni i ažuriran alat za usporedbu stanja rodne ravnopravnosti u BiH sa zemljama u regiji i u EU. Ovo će nam u značajnoj mjeri pomoći uspostaviti bazu dokaza za naše buduće napore u ostvarenju rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini i da ujedinito snage sa zemljama u regiji i u EU radi ispunjenja standarda EU za rodnu ravnopravnost

Samra Filipović-Hadžiabdić,

direktorica Agencije za ravnopravnost spolova
Bosne i Hercegovine
Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice
Bosne i Hercegovine

Ključni nalazi

Ovaj dokument predstavlja prvi pokušaj institucija Bosne i Hercegovine (BiH) da izračunaju Indeks rodne ravnopravnosti sukladno metodologiji koju je izradio Europski institut za rodnu ravnopravnost (EIGE) u suradnji i uz potporu Europske unije (EU). Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu 2022. izradila je Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine u suradnji s Agencijom za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, sa Europskim institutom za rodnu ravnopravnost (EIGE) u okviru Instrumenta pretpristupne pomoći, koji financira Europska unija, i projekta „EU Potpora za rodnu ravnopravnost“, koji financira Europska unija, a provodi UN Women u BiH.

Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu 2022. izrađen je sukladno metodologiji EIGE i sve podatke potvrdio je EIGE. Indeks rodne ravnopravnosti daje potpune informacije za dvije domene – domena Znanje i domena Moć, a djelomične informacije za domenu Rad i domenu Zdravstvo, od ukupno šest domena predviđenih metodologijom EIGE – Znanje, Moć, Rad, Zdravlje, Vrijeme i Novac. S obzirom na navedeno, te imajući u vidu nedostatak relevantnih izvora podataka, prije svega istraživanja i podataka razvrstanih prema spolu, nije bilo moguće izračunati podatke za svih šest oblasti, te nije bilo moguće predstaviti sveukupni Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu, što predstavlja ograničenje u smislu usporedbe Indeksa za BiH u odnosu na EU, pojedinačne zemlje članice EU i potencijalne zemlje članice iz regije Zapadnoga Balkana. Indeksom se pokazuju bodovi na skali od 1 (potpuna neravnopravnost) do 100 (potpuna ravnopravnost).

Domena Rad

U domeni **Rad** Indeks za BiH je izračunan samo za poddomenu Sudjelovanje, ali ne i za poddomene Segregacija i kvalitetaa rada. Stoga nije bilo moguće potpuno izračunati Indeks za domenu Rad. U poddomeni Sudjelovanje BiH ostvaruje 62,8 bodova, u usporedbi sa prosjekom u EU od 81,3. Kada se usporedi s drugim zemljama Zapadnoga Balkana u ovoj poddomeni, BiH ima manje bodova od Sjeverne Makedonije (68,2), Crne Gore (75,2), Srbije (77) i Albanije (78,3).

Domena Novac

Indeks nije mogao biti izračunan za domenu **Novac** zbog nedostatka relevantnih izvora podataka i podataka razvrstanih prema spolu.

Domena Znanje

Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu u domeni **Znanje** je 58,7, što je za 4 boda niže od prosjeka EU. U poddomeni Obrazovno dostignuće i sudjelovanje BiH ima Indeks od 54,9, u usporedbi s prosječnim Indeksom EU od 72,5. U poddomeni Segregacija Indeks BiH je 62,9, što je za 8,8 bodova više od prosjeka EU (54,1). Indeks rodne ravnopravnosti za

Bosnu i Hercegovinu u domeni Znanje je 58,7, što je za 4 boda niže od prosjeka EU. U poddomeni Obrazovno dostignuće i sudjelovanje, BiH ima Indeks od 54,9, u usporebi sa prosječnim Indeksom EU od 72,5. U poddomeni Segregacija, Indeks BiH je 62,9, što je za 8,8 bodova više od prosjeka EU (54,1). Kada se uspoređi sa četiri zemlje Zapadnoga Balkana iz Izvješća o Indeksu rodne ravnopravnosti, BiH je u domeni Znanje na višoj poziciji od Crne Gore (55,1), Albanije (55,6) i Srbije (56), ali 0,9 bodova niže od Sjeverne Makedonije (59,6).

Domena Vrijeme

Indeks za domenu **Vrijeme** nije mogao biti izračunan zbog nedostatka relevantnih izvora podataka i podataka razvrstanih prema spolu..

Domena Moć

Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu u domeni **Moć** je 51,2, što je za 3,8 bodova niže od prosjeka EU. U poddomeni Politička moć Indeks BiH iznosi 40,8, u usporedbi s prosjekom EU od 58,5. U poddomeni Ekonomska moć Indeks BiH je 64,1, što je za 15,3 više od prosjeka EU (48,8). U poddomeni Društvena moć Indeks BiH je 51,3 u usporedbi s Indeksom EU od 58,2. U usporedbi sa zemljama Zapadnoga Balkana BiH ima bodove slično Sjevernoj Makedoniji (52,6), a sveukupna domena Moć više od Srbije (46,5), Crne Gore (35,1) i Albanije (60,9).

Domena Zdravlje

U domeni **Zdravlje** Indeks za BiH mogao je biti izračunan za poddomene Zdravstveni status i Pristup zdravstvenim uslugama, ali ne i za poddomenu Zdravstvene navike, te stoga nije izračunan potpuni Indeks za domenu Zdravlje. BiH ostvaruje 89,8 bodova u poddomeni Zdravstveni status, što se uspoređuje sa 92,1 boda EU. U usporedbi sa zemljama Zapadnoga Balkana, BiH ima više bodova od Srbije (88,3) i Crne Gore (87,4) u poddomeni Zdravstveni status, ali manje od Albanije (91,6) i Sjeverne Makedonije (93,3). Bodovi BiH za poddomenu Pristup zdravstvenim uslugama su 97,7, što se uspoređuje sa 98,2 EU. U ovoj poddomeni BiH ostvaruje više bodova u odnosu na četiri zemlje regije, a to su Sjeverna Makedonija (97,2), Srbija (93,1), Crna Gora (92,5) i Albanija (89,1).

Metapodaci u Aneksu objašnjavaju izvore i godine informacija koje su korištene za izračun Indeksa. Podaci korišteni za izračun Indeksa većinom se odnose na godine 2019., 2020. i 2021, te na 2015. godinu u slučaju podataka o zdravlju. Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu 2022. godine sugerira moguće izvore podataka za izračun preostalih bodova Indeksa za buduću izradu potpunoga Indeksa rodne ravnopravnosti.

1. Uvod

Ravnopravnost žena i muškaraca temeljna je vrijednost Europske unije (EU), koja je garantirana sporazumima EU i Poveljom EU o temeljnim pravima. Rodna ravnopravnost potrebna je za ekonomski rast i društveni razvitak u svakoj zemlji. Ustav Bosne i Hercegovine garantira rodnu ravnopravnost i uživanje prava i sloboda svim osobama u zemlji bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, uključujući spol¹. Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH² propisuje **ravnopravnost u svim oblastima života, uključujući obrazovanje, zaposlenje, rad i pristup resursima, socijalnoj zaštiti, zdravstvenoj skrbi, kulturi, sportu, javnom životu i medijima.**

EU ima suštinsku ulogu u garanciji da su načela rodne ravnopravnosti ugrađena u politike zemalja EU i da zemlje kandidatkinje i potencijalne kandidatkinje nastoje ispuniti ista načela i standarde. Kako bi se izmjerio stupanj rodne ravnopravnosti na razini EU, kao i na razini svake od zemalja članica, Europski institut za rodnu ravnopravnost (EIGE) preuzeo je zadatak izraditi kompleksan kombinirani pokazatelj, koji prikazuje multidimenzionalnu realnost rodne ravnopravnosti koja je posebno prilagođena političkom okviru EU.

Indeks rodne ravnopravnosti je, stoga, izrađen sa sljedećim ciljevima:

- ▶ Osigurati sintetičku mjeru rodne ravnopravnosti koja se lako razumije i komunicira.
- ▶ Osigurati prilagođen kompleksan pokazatelj za mjerenje rodne ravnopravnosti u EU i u njezinim zemljama članicama.
- ▶ Osigurati alat donositeljima politika

u procjeni razine ostvarene rodne ravnopravnosti i potrebe za daljim mjerama.

- ▶ Osigurati relevantnu usporedbu među različitim prioritarnim domenama rodne ravnopravnosti.
- ▶ Mjeriti i uspoređivati napredak koji se s vremenom ostvaruje u oblasti rodne ravnopravnosti.

Pored zemalja članica EU, zemlje u procesu pristupanja usvojile su pristup EIGE kako bi mjerile svoj napredak u oblasti rodne ravnopravnosti u različitim domenama i kako bi unaprijedile svoje politike u ostvarivanju rodne ravnopravnosti u pojedinačnim oblastima: rad, novac, znanje, vrijeme, moć i zdravlje. Zemlje Zapadnoga Balkana – Srbija³ Crna Gora,⁴ Sjeverna Makedonija⁵ i Albanija,⁶ – izradile su i objavile jedno ili više izvješća o Indeksu rodne ravnopravnosti. Ova izvješća poslužila su kao model za izradu Indeksa rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu 2022. godine. Pored toga, BiH je imala koristi od razmjene informacija s institucijama zemalja Zapadnoga Balkana pri izradi Indeksa rodne ravnopravnosti.

Ovo izvješće predstavlja prvi pokušaj Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine (BHAS) i Agencije za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine (ARSBiH) da izračunaju Indeks rodne ravnopravnosti. Ove napore podržao je EIGE u okviru projekta financiranog iz IPA sredstava

3 Indeks rodne ravnopravnosti za Republiku Srbiju za 2016. godinu, dostupno na: <https://bit.ly/3yY9tzy>, Indeks rodne ravnopravnosti za Republiku Srbiju za 2018. godinu, dostupno na: <https://bit.ly/3ulxcBJ>) i Indeks rodne ravnopravnosti za Republiku Srbiju za 2021. godinu, dostupno na: <https://bit.ly/3AJsVBA>.

4 Indeks rodne ravnopravnosti za Crnu Goru za 2021. godinu, dostupno na: <https://bit.ly/3ytaRsy>.

5 Indeks rodne ravnopravnosti za Sjevernu Makedoniju za 2019. godinu, dostupno na: <https://bit.ly/3lxSIhV>.

6 Indeks rodne ravnopravnosti za Republiku Albaniju za 2020. godinu, dostupno na: <https://bit.ly/3lxS6J3>.

1 član II.4 Ustava BiH, dostupno na: <https://bit.ly/3c7PPbu>.

2 Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH (*Službeni glasnik BiH* broj: 16/03, 102/09 i 32/10).

EU, sredstava za izgradnju kapaciteta zemalja kandidatkinja za članstvo u EU i potencijalnih kandidatkinja, u cilju mjerenja i nadzora nad utjecajem politika rodne ravnopravnosti (2018.-2022.) i projekta „EU Potpora za rodnu ravnopravnost “ (GEF), koji također financira Europska unija, a provodi UN Women.

Metodologija EIGE predviđa izračun **Indeksa rodne ravnopravnosti za šest domena: Znanje, Moć, Rad, Zdravlje, Vrijeme i Novac**, pri čemu svaka domena ima svoje poddomene. Izvješće predstavlja informacije za dvije kompletne domene – Znanje i Moć, i dvije djelomične domene – Rad i Zdravlje, od ukupno šest domena predviđenih metodologijom EIGE. Podaci korišteni za izračun Indeksa u domenama i poddomenama u velikoj se mjeri odnose na 2019., 2020. i 2021. godinu, a u slučaju domene Zdravlje na 2015. godinu. S obzirom na to da izračun nije bio moguć za svih šest domena, nemoguće je predstaviti sveukupni Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu (BiH).

1.1. Konceptualni okvir

Indeks rodne ravnopravnosti skupni je pokazatelj koji je izradio EIGE, a kojim se omogućuje mjerenje kompleksnog koncepta rodne ravnopravnosti. On je ukorijenjen u rodnu perspektivu, koja odražava najvažnije oblasti politike EU, a konceptualno je oblikovan tako da se temelji na stanovištu da rodna ravnopravnost pridonosi transformaciji društva. Stoga vrijednosti Indeksa primarno odražavaju rodni jaz, a ne specifičan status žena i muškaraca pojedinačno.

Indeks prati razinu dostignuća rodne ravnopravnosti u šest ključnih domena politike rodne ravnopravnosti: Rad, Novac, Znanje, Vrijeme, Moć, Zdravlje, a uključuje i dvije dodatne domene: Intersektorska neravnopravnost i Nasilje nad ženama. Prvih šest domena čine srž Indeksa. Dvije dodatne domene dopunjavaju srž Indeksa, ali nisu njegov sastavni dio budući da se primjenjuju samo na dio stanovništva – nasilje nad ženama se odnosi samo na ženski dio stanovništva, dok se u slučaju intersektorske neravnopravnosti mjeri rodni jaz unutar specifičnih društvenih skupina. Svaka domena sastoji se od nekoliko poddomena koje predstavljaju ključne aspekte u danim oblastima (Dijagram 1).

Dijagram 1. Konceptualni okvir – domene i poddomene Indeksa rodne ravnopravnosti

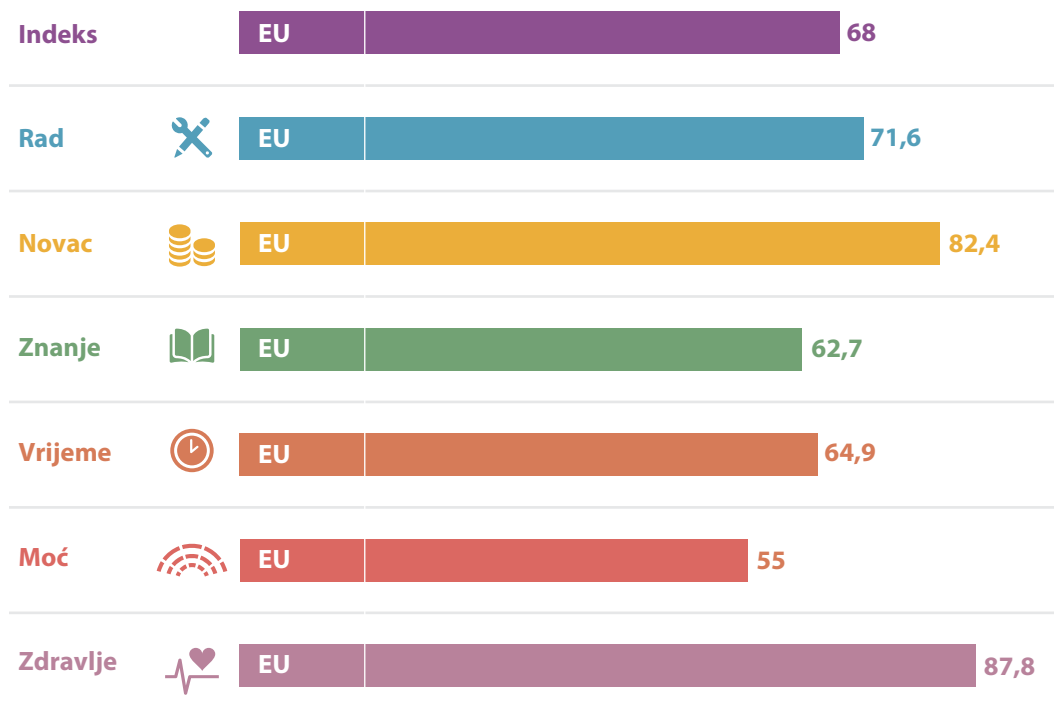

Indeks rodne ravnopravnosti se od 2013. godine redovno mjeri na razini EU i na razini pojedinačnih zemalja članica, a rezultati Indeksa na razini EU pokazuju spor, ali snažan napredak u gotovo svim domenama (uz izuzetak domene Vrijeme). **Sveukupni Indeks rodne ravnopravnosti je porastao sa 63,1 – koliki je bio 2013. godine, na 68 u 2021. godini.** EU je najbliža ostvarenju rodne ravnopravnosti u domeni Zdravlje (87,8 bodova), posebno u poddomeni Pristup zdravstvenim uslugama (98,2 bodova). Druga po redu prema bodovima u EU je domena Novac (82,4 bodova), a najbolje ostvarenje u njegovoj poddomeni je ravnopravnost žena i muškaraca u

pogledu ekonomske situacije (88,3 bodova).

Rodne neravnopravnosti najviše se ističu u domeni Moć (55 bodova), posebno u poddomeni Ekonomsko donošenje odluka (48,8 bodova). Drugi najniži rezultat EU ostvaruje u domeni Znanje (62,7 bodova), gdje ima prostora za napredovanje, posebno u poddomeni Rodna segregacija (54,1 bodova)⁷ U sljedećoj tabeli vide se promjene u rezultatima Indeksa rodne ravnopravnosti ostvarene tijekom godina u EU.

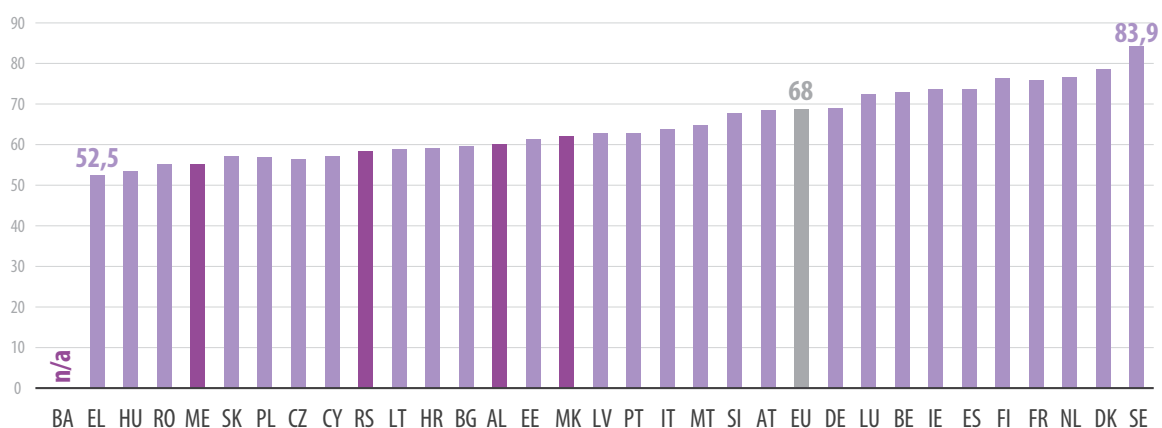
⁷ EIGE Indeks rodne ravnopravnosti 2021. , dostupno na: <https://bit.ly/3P2HPqS>.

Tabela 1. Indeks rodne ravnopravnosti u EU, 2021. godine

Praćenje stupnja rodne ravnopravnosti na temelju Indeksa rodne ravnopravnosti omogućuje da se uoče promjene u ključnim aspektima koje obuhvaćaju domene i poddomene, čime se stječe stajalište o učinku različitih politika ili posljedica nedostatka politika i mjera u određenim oblastima rodne ravnopravnosti. Usporedni uvidi koje nudi Indeks u odnosu na EU omogućuju zemljama koje teže ka priključenju EU da prate napredak u kontekstu priključenja EU. Ovi su usporedni uvidi korisni s obzirom na to da ukazuju na domene u kojima je potreban odlučniji napredak kako bi se dostigli standardi zemalja članica EU.

Usporedba među zemljama Zapadnoga Balkana na temelju objavljenih izvješća za četiri zemlje u regiji – Albanija, Crna Gora, Sjeverna Makedonija i Srbija – korisna je s aspekta mjerenja napretka u zemljama sličnoga statusa u kontekstu približavanja EU i međusobne razmjene informacija i iskustava. To može poslužiti kao činjenična osnova regionalne inicijative za promidžbu rodne ravnopravnosti i kao poticaj pojedinačnim zemljama da pokažu veću političku posvećenost u ovoj oblasti.

Infografika 1. Indeks rodne ravnopravnosti za EU-27 (2021, podaci iz 2019. godine), Albaniju (2020, podaci iz 2017. godine), Crnu Goru (2019, podaci iz 2017. godine), Sjevernu Makedoniju (2019, podaci iz 2015. godine) i Srbiju (2021, podaci iz 2018. godine).

Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu 2022. godine sadrži informacije za dvije potpune domene: domena Znanje i domena Moć, s podacima i izračunom za poddomene Obrazovna dostignuća i Sudjelovanje, te Segregacija za domenu Znanje, i za sve tri poddomene: Politička moć, Ekonomska moć i Društvena moć za domenu Moć. Indeks također sadrži djelomične informacije za dvije domene, Rad i Zdravlje, i njihove poddomene Zdravstveni status i Pristup zdravstvenim uslugama, isključujući poddomenu Zdravstvene navike za domenu Zdravlje, i poddomenu Sudjelovanje, isključujući poddomenu Segregacija i kvaliteta rada za domenu Rad.

Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu 2022. ne sadrži informacije za domene Vrijeme i Novac, niti za njihove poddomene, a razlog tomu je nedostatak relevantnih istraživanja, drugih izvora podataka i podataka razvrstanih prema spolu. Zato nije moguće izračunati sveukupni Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu i izvršiti usporedbu s prosjekom EU i pojedinačnim zemljama članicama, te sa zemljama koje teže ka priključenju EU. **Potpune usporedbe s prosjekom EU i drugim zemljama moguće su u samo dvije domene: Znanje i Moć, dok su usporedbe u domenama Rad i Zdravlje moguće samo na razini poddomena za koje su bili dostupni podaci i koji su izračunani.**

1.2. Metodološki okvir

Indeks rodne ravnopravnosti izrađen je kombinacijom pokazatelja za dimenzije rodne ravnopravnosti u jednu sažetu mjeru. Kao takav, Indeks rodne ravnopravnosti predstavlja alat, koji sintezom ovu kompleksnost pretvara u mjeru jednostavnu za uporabu i laku za tumačenje. Indeks rodne ravnopravnosti mjeri rodnu ravnopravnost na skali od 1 (potpuna neravnopravnost) do 100 (potpuna ravnopravnost) u šest ključnih domena: Rad, Novac, Znanje, Vrijeme, Moć, Zdravlje, te dvije dodane domene: Intersektorska neravnopravnost i Nasilje.

Svaka je domena podijeljena na dalje poddomene. Ove poddomene obuhvaćaju ključna pitanja u okviru relevantnih tematskih oblasti sukladno konceptualnom okviru. Detaljniji mjerni okvir po domenama i poddomenama s objašnjenjem nalazi se u poglavljima posvećenim svakom domenu. EIGE primjenjuje stroge kriterije za kvalitetu podataka: pristupačnost, učestalost, usporedivost (u protoku vremena i prema zemljama).

Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu izradila je Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine u suradnji s Agencijom za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, uz potporu projekta „EU Potpora za rodnu ravnopravnost“, koji financira EU, a provodi UN Women. Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu 2022. godine izračunan je prema metodologiji koju je izradio EIGE⁸. Izračune je EIGE i provjerio. Podaci korišteni za izračun bodova Indeksa dobiveni su iz 2021., 2020., 2019. i 2015. godine, ovisno o pokazatelju. Tabela sa metapodacima – definicija pokazatelja, izvori i godine na koje se odnose podaci – nalazi se u Aneksu ovoga dokumenta.

⁸ Europski institut za rodnu ravnopravnost (2017.) i posljednji metodološki okvir, dostupno na: <https://bit.ly/33wJ7SA>.

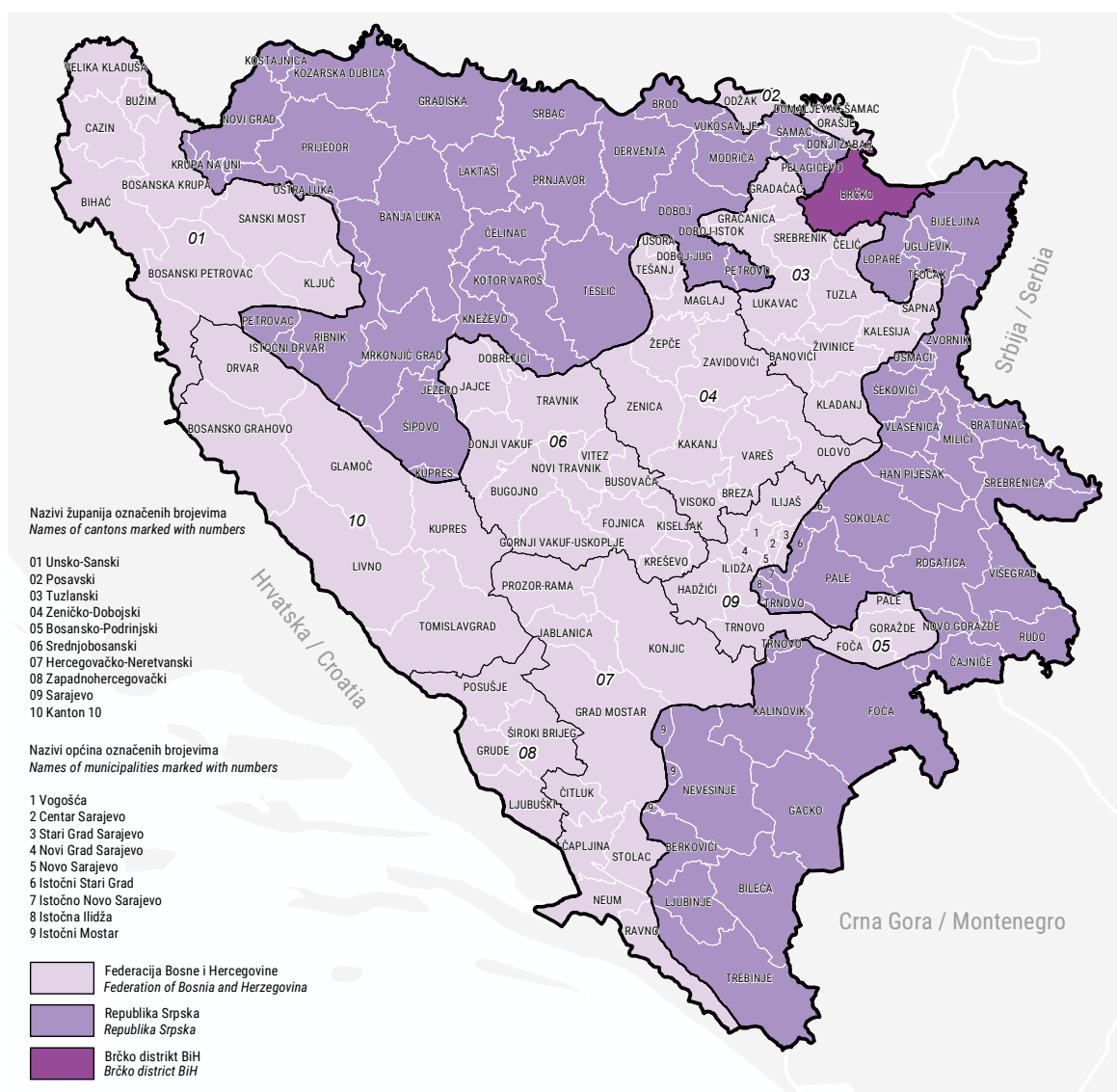
2. Kontekst zemlje – Bosna i Hercegovina

2.1. Politička organizacija i socioekonomski kontekst

Bosna i Hercegovina (BiH) je decentralizirana i etnički miješana država, koja se sastoji od dva entiteta: Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH) i Republike Srpske (RS), te Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (BD BiH). FBiH se sastoji od 10 županija i 79 gradova/općina. RS je u potpunosti centralizirana sa 66 gradova/općina.

Izvršna vlast na državnoj razini ima ovlaštenja, koja su ograničena na obranu, vanjsku politiku, monetarnu politiku, carine, migracije i vanjsku trgovinu. Većina drugih izvršnih ovlaštenja na entitetskoj su razini i dalje su podijeljena u slučaju FBiH između entitetske i županijskih razina.

Slika 1. Administrativna mapa Bosne i Hercegovine

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) između BiH i EU potpisan je 16. lipnja 2008. godine i na snazi je od 2015. godine. BiH je 2016. godine podnijela zahtjev za članstvo u EU. Nakon dostavljanja odgovora na Upitnik Europske komisije (EK), u Mišljenju EK iz 2019. godine se u svezi sa zahtjevom zemlje za članstvo u EU navodi: „Bosna i Hercegovina se nalazi u ranoj fazi pripremljenosti za preuzimanje obveza iz članstva u EU i treba da u značajnoj mjeri unaprijedi proces usuglašavanja s *acquis communautaire* EU, te da provodi i primjenjuje relevantno zakonodavstvo”.⁹

Kako se navodi u Mišljenju EK iz 2019. godine: „U periodu od 2015. do 2018. godine Bosna i Hercegovina je radila na ambicioznoj **“reformskoj agendi”**, usmjerenoj na povrat ekonomskoga rasta i prilika za zapošljavanje. Iako još uvijek postoje značajni izazovi, poduzete reforme pridonijele su poboljšanju ekonomskih pokazatelja i makroekonomske situacije, uključujući izbalansirane javne financije i stabilan ekonomski rast”.¹⁰

Ipak, 2021. godine EK primjećuje kako je BiH ostvarila ograničen napredak i kako se još nalazi u ranoj fazi uspostavljanja funkcionalne tržišne ekonomije.¹¹

Dok je u **periodu 2015.-2019. godina** relativno povoljno vanjsko okruženje potpomoglo ostvarenju prosječnoga gospodarskoga rasta od 3,5%, produktivnost je u 2020. godini pala za oko 4,5%. Gospodarska situacija u BiH pokazala je usporavanje i negativne makroekonomske trendove čak i prije perioda pandemije. Međutim, pandemija koronavirusa bila je okidač za gospodarsku krizu u BiH, kao i u ostatku Europe, što je dalje bilo pogoršano restrikcijama tijekom pandemije.¹²

Prema Izvješću o Popisu stanovništva iz 2013. godine, ukupan **broj stanovnika Bosne i Hercegovine bio je 3.531.159**, od kojih su 1.798.889 žene (50,9%) i 1.732.270 (49,1%)

muškarci. Prema tome izvješću, broj stanovnika u FBiH bio je 2.210.220, u RS 1.228.423 i u DBiH 83.516.¹³ Prema izvješću RS o Popisu stanovništva, **broj stanovnika u RS je bio 1.170.342** (od čega 571.812 muškaraca – 48,85% i 598.812 – 51,15% žena).¹⁴ Prema podacima istoga popisa stanovništva BiH iz 2013. godine, najveća stopa muškaraca zabilježena je **u starosnoj skupini od 0 do 19 godina**, gdje na **100 žena** dolazi oko 106 muškaraca. Stopa muškaraca opada u starijim starosnim skupinama, pa tako pada na **57 muškaraca na 100 žena u starosnoj skupini 80+**.¹⁵

Bosna i Hercegovina od 2009. godine doživljava negativni prirodni priraštaj.¹⁶

Prema podacima Svjetske banke iz 2020. godine, godišnji rast stanovništva je –0,6%.¹⁷ Prema Rodnom profilu zemlje za 2021. godinu,¹⁸ ključni su sociodemografski pokazatelji općenito bili zabrinjavajući i prije krize izazvane pandemijom, posebno kad se radi o statusu žena i mladeži. Stanovništvo BiH stari i smanjuje se u demografskom smislu. Iako su stope nataliteta slične stopama nataliteta u EU, smanjenje broja stanovnika uzrokovano je kontinuiranom i sve većom stopom emigracije. Podaci pokazuju kako od 2014. godine postoji promjena koja se odnosi na odljev cjelokupnih (i mlađih) obitelji, koje odlaze kako bi svoju budućnost gradile u drugim zemljama.¹⁹

Stopa nezaposlenosti u BiH je 2020. godine iznosila 15,9%,²⁰ a 2021. godine 17,4%.²¹ U FBiH žene su činile 58,14% nezaposlenih na kraju 2021. godine,²² dok je ovaj postotak u RS iznosio 53,08% u istom periodu.²³

13 Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2016.)

14 Republički zavod za statistiku Republike Srpske (2017.)

15 Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022.)

16 Idem.

17 Dostupno na: <https://bit.ly/3c7XqXm>

18 UN WOMEN (2021.)

19 UNDP (2020a)

20 Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2020.)

21 Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, dostupno na <https://bit.ly/3Pjz8bs>

22 Zavod za statistiku FBiH (2022.)

23 Republički zavod za statistiku Republike Srpske (2022.)

9 Europska komisija (2019.)

10 Idem, str. 4

11 Europska komisija (2021.)

12 UNDP (2020.)

Postotak radno sposobnoga stanovništva u BiH (starosne dobi između 15 i 64 godine) u 2021. godini iznosio je 79,9%.²⁴

Prema posljednjoj anketi o potrošnji domaćinstava koja je provedena 2015. godine, u Bosni i Hercegovini bilo je 170.619 domaćinstava čiji članovi žive u siromaštvu, od čega 104.666 domaćinstava u FBiH, 62.501 u RS i preostalih 3.452 u BDBiH. Ukupno 16,9% stanovništva živjelo je ispod nacionalne granice siromaštva.²⁵ Ova je stopa u RS iznosila 16,4%, dok je u FBiH bila 17,1%, a u BDBiH 17,6%. Opća stopa siromaštva progresivno se smanjuje od 2007. godine, kada je iznosila 18,2%. **Nezaposlenost je značajna, ali ne i jedina determinanta rizika od siromaštva i isključenosti.** Stopa siromaštva je daleko veća u kućanstvima koja vode osobe starije od 65 godina, osobe koje nemaju obrazovanje, osobe koje su nezaposlene ili nisu u stanju raditi.²⁶ BiH se, međutim, ne suočava s izazovom pothranjenosti stanovništva.²⁷

Skoro sve stambene jedinice u zemlji imaju priključak na električnu energiju i vodosnabdijevanje.²⁸ Samo 2,8% domaćinstava u BiH živi u iznajmljenim domovima.²⁹ Potreba za poboljšanjem opće transportne infrastrukture u zemlji je vrlo velika.³⁰ Kada se radi o pristupu informacijskoj i komunikacijskoj tehnologiji (IKT), 62,2% kućanstava ima pristup računalu, a 72,8% kućanstava ima pristup Internetu.³¹

Prema posljednjim podacima o financijskom stanju u zdravstvu na državnoj razini, ukupni rashodi za zdravstvo 2020. godine u BiH iznosili su 3,384 milijuna KM, od čega su 71% bili javni i 29% privatni rashodi. Godine 2020. udio potrošnje za zdravstvo u BDP-u BiH iznosio je 10%. Iste godine 60,5% ukupne potrošnje za

zdravstvo u BiH potrošeno je za usluge liječenja i rehabilitacije, a 27,5% sredstava potrošeno na lijekove i medicinske proizvode. Samo 2% ukupnoga zdravstvenog fonda je 2020. godine potrošeno na prevenciju i podizanje svijesti, imunizaciju, na rano otkrivanje bolesti, praćenje statusa zdravlja stanovništva, epidemiološko praćenje i kontrolu rizika bolesti, te na programe reakcija na katastrofe.³²

2.2. Okvir politika za rodnu ravnopravnost i institucionalni okvir

Ustav Bosne i Hercegovine sadrži ključne međunarodne standarde u svezi s ljudskim pravima i ravnopravnošću spolova, prvenstveno Konvenciju o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) iz 1979. godine, koja se direktno primjenjuje u BiH. Nadalje, BiH je potpisnica i drugih međunarodnih pravnih akata i dokumenata, uključujući, među ostalim međunarodnim ugovorima i sporazumima, Pekinšku deklaraciju s Platformom za djelovanje iz 1995. godine, **Rezoluciju Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda 1325 „Žene, mir i sigurnost“ (UNSCR 1325)** iz 2000. godine, UN-ovu Konvenciju protiv transnacionalnog organiziranog kriminala iz 2000. godine, kao i ukupno 83 konvencije Međunarodne organizacije rada (MOR) i jedan protokol, od čega je na snazi³³ njih 65. BiH je među prvim zemljama u Europi koje su ratificirale Konvenciju Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i obiteljskoga nasilja iz 2013. godine.

Ustav BiH u Članku II.4 navodi: „Uživanje prava i sloboda predviđenih u ovome članku ili u međunarodnim sporazumima navedenim u Aneksu I ovog Ustava osigurano je svim osobama u Bosni i Hercegovini bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjera, političko i drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, povezanost sa nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.“³⁴

²⁴ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022b)

²⁵ Agencija za statistiku BiH (2015.)

²⁶ Idem.

²⁷ Dobrovoljni nacionalni pregled (2019.)

²⁸ Idem.

²⁹ Idem.

³⁰ Idem.

³¹ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2021.)

³² Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022a)

³³ Pregled ratifikacija, dostupno na: <https://bit.ly/3AJvH9Y>

³⁴ Ustav BiH, dostupno na <https://bit.ly/3c7PPbu>

Zakon o ravnopravnosti spolova BiH usvojen je 2003. godine, a izmijenjen 2009. godine, dok je prečišćeni tekst Zakona objavljen 2010. godine.³⁵ Taj se zakon konkretno odnosi na rodnu ravnopravnost u obrazovanju, zaposlenju, radu i pristupu resursima, socijalnoj zaštiti, zdravstvenoj skrbi, kulturi i sportu, javnom životu i medijima. On također daje regulatorni okvir za uloge i funkcioniranje institucionalnih gender mehanizama u provedbi zakona i njegovu nadzoru. **Zakon o ravnopravnosti spolova propisuje da ravnopravna zastupljenost spolova postoji u slučaju kada postotak manje zastupljenoga spola iznosi najmanje 40%,** i ovo se pravilo primjenjuje na sva tijela u javnome sektoru u BiH, uključujući zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast, političke stranke, pravne osobe s javnim ovlaštenjima, pravne osobe koje su u vlasništvu ili pod kontrolom države, entiteta, županija, grada ili općine. Ova obveza postoji i za sve ovlaštene predlagачe prilikom izbora predstavnika/ca i delegacija u međunarodnim organizacijama i tijelima.

Zakon o ravnopravnosti spolova BiH definira rodno zasnovanu diskriminaciju i zabranjuje diskriminaciju na temelju spola i seksualne orijentacije u svim oblastima života. U tome se kontekstu različite vrste rodno zasnovanoga nasilja (RZN) smatraju oblikom diskriminacije i kršenjem ljudskih prava. Ovo dalje dopunjava Zakon o zabrani diskriminacije,³⁶ koji definira izravnu i neizravnu diskriminaciju na svim osnovama, uključujući na osnovi roda i seksualne orijentacije, rodnoga identiteta i seksualnih karakteristika, kao i ono što ne predstavlja diskriminaciju. Ovaj zakon također propisuje sustav zaštite od diskriminacije u svim oblastima života, uključujući rad i zaposlenje, socijalnu i zdravstvenu zaštitu, pravosuđe i administraciju, stambena pitanja, javno informiranje, obrazovanje, sport, kulturu, znanost i ekonomiju. Nadalje, ovaj zakon zabranjuje

seksualno uznemiravanje i svaki drugi oblik uznemiravanja, mobing, segregaciju i poticanje na diskriminaciju. Odbor za CEDAW pozdravio je izmjene Zakona o zabrani diskriminacije, kojemu su dodani starost, invalidnost i seksualna orijentacija kao zabranjene osnove za diskriminaciju, kao i revidirana definicija seksualnoga uznemiravanja.³⁷

Gender akcijski plan za BiH (GAPBiH) ključni je dokument srednjoročne javne politike, koji usvaja Vijeće ministara BiH sukladno Zakonu o ravnopravnosti spolova. Prema ovome zakonu, Agencija za ravnopravnost spolova BiH/MLJPIBiH nadležna je za iniciranje i koordinaciju izrade Gender akcijskoga plana u suradnji sa entitetskim gender centrima, i za praćenje njegove provedbe i koordinaciju aktivnosti sa svim relevantnim tijelima u procesu provedbe. **Cilj Gender akcijskoga plana je pružiti smjernice ministarstvima i drugim institucijama za uključivanje rodno osviještenih načela u njihov rad sukladno Zakonu o jednakosti spolova.** Od institucija u BiH na svim razinama vlasti očekuje se da usvoje operativne planove sukladno GAPBiH.³⁸ Gender akcijski plan izrađen je i proveden u periodu od 2006. do 2011. godine, zatim od 2013. do 2017., kao i od 2018. do 2022. godine.

Agencija za ravnopravnost spolova BiH/MLJPIBiH je, u suradnji s drugim institucionalnim mehanizmima za ravnopravnost spolova i drugim partnerima, također izradila i provela **Okvirnu strategiju za provedbu Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i obiteljskoga nasilja (2015.-2018.)** i od 2010. godine zaredom tri akcijska plana za provedbu Rezolucije UNSCR 1325. Agencija je također koordinirala izradu **Akcijskoga plana za ravnopravnost LGBTI osoba u BiH**, koji je u julu 2022. usvojilo Vijeće ministara BiH. Gender centar RS i Gender centar FBiH koordiniraju specifične sektorske strategije i akcijske planove na razini entiteta, koji se odnose na nasilje u obitelji, unapređenje položaja žena u ruralnim područjima

³⁵ Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH, *Službeni glasnik BiH*, br. 16/03, 102/09 i 32/10.

³⁶ Zakon o zabrani diskriminacije, *Službeni glasnik BiH* br. 59/09 i 66/16

³⁷ Odbor CEDAW (2019.)

³⁸ Agencija za ravnopravnost spolova (2018.).

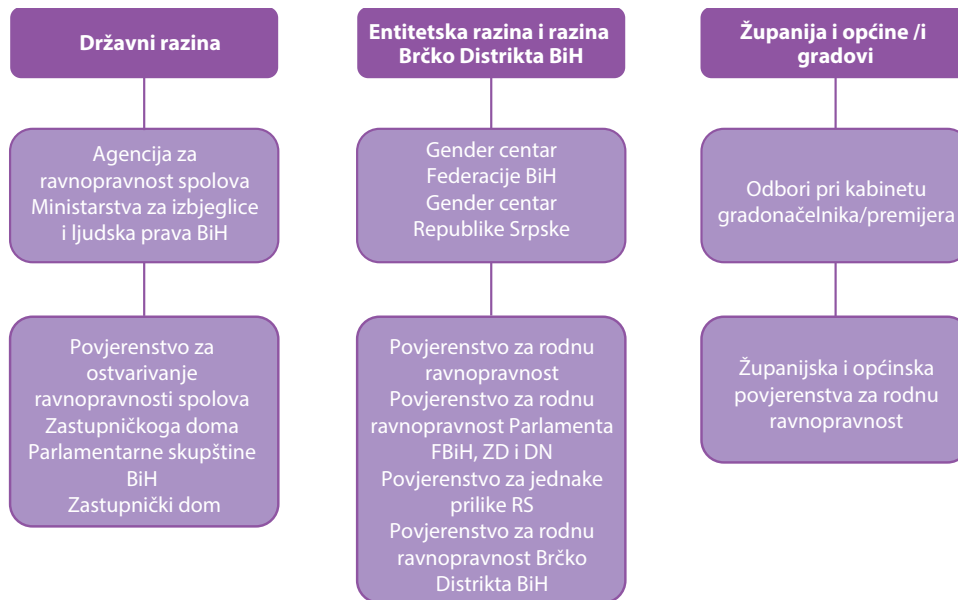
i uvođenje rodno osjetljivoga proračuna.³⁹ Nadalje, sukladno Zakonu o ravnopravnosti spolova, više jedinica lokalne samouprave usvojilo je lokalne gender akcijske planove (LGAP), kojima se na lokalnoj razini operacionaliziraju prioriteta s razine države sadržani u Gender akcijskom planu.⁴⁰

Institucionalni okvir za ravnopravnost spolova u Bosni i Hercegovini uključuje Agenciju za ravnopravnost spolova BiH/MLJPIBiH, te Gender centar FBiH i Gender centar RS kao ključne institucionalne mehanizme za ravnopravnost spolova u izvršnoj vlasti. Njihovi su mandati slični, ali u velikoj mjeri ovise o podjeli nadležnosti između državne i entitetskih razina.

Agencija za ravnopravnost spolova BiH/MLJPIBiH vrši funkcije vezane za ravnopravnost spolova u stvarima za koje je nadležna državna razina, kao što su izbori i političke stranke, obrana, izvješćivanje tijela međunarodnih odbora i slično, te koordinira izradu i provedbu GAPBiH i Financijskoga instrumenta za GAPBiH (FIGAP). Entitetski gender centri fokusiraju se na uključivanje rodno osviještenih politika u oblasti koje su u nadležnosti entiteta i uključuju, među ostalim, obrazovanje, rad, poljoprivredu, unutarnje poslove, zaštitu od obiteljskoga nasilja, a u suradnji s nižim razinama vlasti. U zakonodavnoj vlasti najvažniji institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova su Povjerenstvo za ostvarivanje ravnopravnosti spolova Parlamentarne skupštine BiH, odbori za ravnopravnost spolova/jednake prilike u entitetskim parlamentima i Skupštini BDBiH, kao i povjerenstva za ravnopravnost spolova u županijskim i općinskim skupštinama/vijećima.

³⁹ UN Women (2021a).

⁴⁰ Idem.

Dijagram 2. Gender institucionalni mehanizmi u BiH

Sukladno Zakonu o ravnopravnosti spolova, sve vladine politike i propise treba podnositi gender institucionalnim mehanizmima na uvid i komentare u pogledu uvršćivanja rodne perspektive. Iz toga razloga Agencija za ravnopravnost spolova i Gender centri kontinuirano daju mišljenja o prijedlozima pravnih i drugih akata, te daju preporuke za usklađivanje propisa sa Zakonom o ravnopravnosti spolova i drugim pravnim standardima rodne ravnopravnosti.⁴¹

BiH je 2005. godine inicirala regionalnu suradnju u oblasti ravnopravnosti spolova potpisivanjem **Deklaracije o suradnji institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova Zapadnoga Balkana** (Sarajevska deklaracija), koju su potpisali predstavnici Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Sjeverne Makedonije, Crne Gore i Srbije, dok se druge zainteresirane zemlje iz regije također mogu pridružiti.⁴² U Deklaraciji se ističe Program o ženama, miru i sigurnosti, zatim ekonomsko

osnaživanje žena i provedba Istanbulske konvencije. Prema ELGE, Regionalni koordinacijski odbor predstavlja mjerodavan mehanizam, koji okuplja relevantne predstavnike i pokazuje potencijal za buduće djelovanje.⁴³

Nepostojanje lako dostupnih podataka razvrstanih prema spolu u svim oblastima ozbiljna je prepreka za praćenje provedbe i učinaka politika ravnopravnosti spolova. Određena količina zvaničnih statističkih podataka razvrstanih prema spolu je dostupna, posebno u oblasti demografije, zapošljavanja, usluga socijalne skrbi i obrazovanja, s obzirom na to da statističke institucije u BiH redovno prikupljaju i objavljuju ovakve podatke. Međutim, podaci koji se odnose na Rome, na osobe s invaliditetom i druge marginalizirane i teško dostupne skupine u kontekstu ravnopravnosti spolova općenito nisu dostupni. Agencija za ravnopravnost spolova BiH/MLJPIBiH je institucijama izdala preporuke za prikupljanje rodno osjetljivih podataka.⁴⁴

41 Šesti CEDAW izvještaj BiH (2017.).

42 ELGE regionalna mreža gender institucionalnih mehanizama, dostupno na <https://bit.ly/3AMirBt>

43 Idem.

44 Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (2019.)

3. Indeks rodne ravnopravnosti – Bosna i Hercegovina

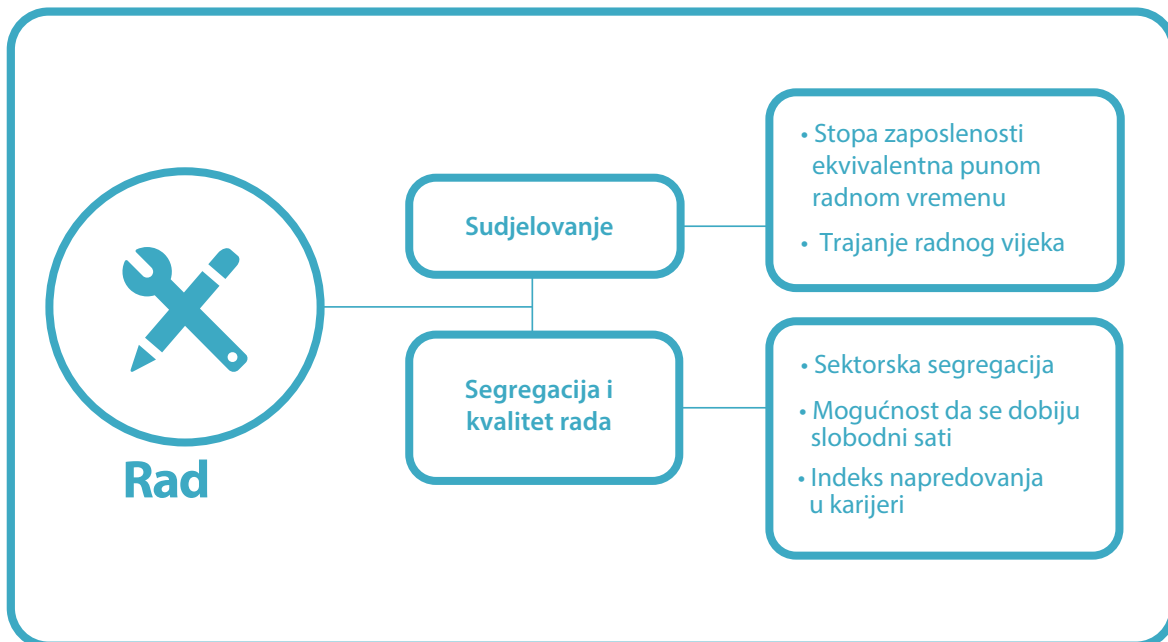
Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine i Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine uložile su napore zajedno sa EIGE – uz potporu projekta „EU Potpora za rodnu ravnopravnost“, koji financira EU, a provodi UN Women – kako bi se izradio Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu sukladno metodologiji EIGE, uzimajući u obzir dostupne podatke u BiH. Rezultat tih napora je izračun potpunih bodova Indeksa za domenu Znanje i domenu Moć i djelomičnih bodova Indeksa za domenu Rad (poddomena Sudjelovanje) i

domenu Zdravlje (poddomena Zdravstveni status i Pristup zdravstvenim uslugama).

Potpuni bodovi Indeksa nisu mogli biti izračunani za domenu Rad i domenu Zdravlje, dok za domenu Vrijeme i domenu Novac vrijednost Indeksa uopće nije izračunana. Zbog toga nije bilo moguće izračunati potpuni Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu, dok su usporedbe prosjeka EU-27 sa zemljama članicama EU i zemljama Zapadnoga Balkana bile samo djelomice izvodljive.

3.1. Domena Rad

Dijagram 3. Indeks rodne ravnopravnosti u domeni Rad sa poddomenama i relevantnim pokazateljima

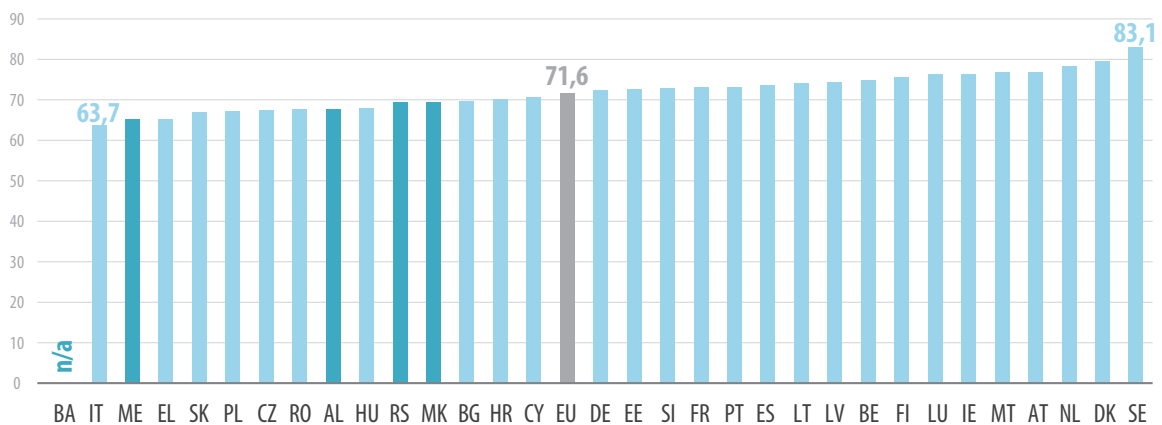

Vrijednosti Indeksa

U domeni Rad Indeksom rodne ravnopravnosti mjeri se pristup žena i muškaraca tržištu rada, te da li jednako rade na kvalitetanim oblicima poslova i radnih uvjeta. Domena Rad sadrži dvije poddomene: Sudjelovanje i segregacija na tržištu rada i Kvaliteta zaposlenja. Sudjelovanje se odnosi na razinu zaposlenosti i rodni jaz u zaposlenju žena i muškaraca, ukazujući na njihove prilike da pristupe radnome mjestu ili poslu. Ova poddomena kombinira dva pokazatelja: puno radno vrijeme ekvivalentno za stanovništvo starosne dobi 15 i više godina i trajanje radnoga vijeka za stanovništvo starosne dobi od 15 i više godina.

Rodna segregacija i kvaliteta rada elementi su druge poddomene. Segregacija se odnosi na horizontalnu i vertikalnu distribuciju zaposlenih žena i muškaraca po različitim sektorima, zanimanjima i mjestima donositelja odluka. **Koncentracija žena i muškaraca u nekim sektorima ekonomije ili profesije ukazuje na horizontalnu rodnu segregaciju**, dok zastupljenost na upravljačkim pozicijama ukazuje na vertikalnu segregaciju. Sektorska segregacija mjeri se sudjelovanjem žena i muškaraca u sektorima obrazovanja, zdravlja i socijalnoga rada. Kvaliteta rada mjeri se temeljem fleksibilnoga radnoga vremena i izgleda u karijeri.

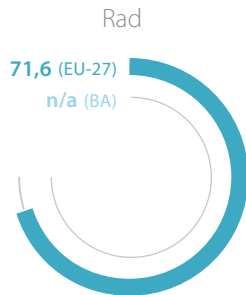
Infografika 2. Indeks rodne ravnopravnosti u domeni Rad za EU-27 (2021., podaci iz 2019. godine), Albaniju (2020., podaci iz 2017. godine), Crnu Goru (2019., podaci iz 2017. godine), Sjevernu Makedoniju (2019., podaci iz 2015. godine) i Srbiju (2021., podaci iz 2018. godine)

Za Bosnu i Hercegovinu izračunani su samo bodovi za poddomenu Sudjelovanje. **U poddomeni Sudjelovanje BiH ostvaruje 62,8 bodova, dok prosjek EU iznosi 81,3.** Bodovi BiH su za 33,1 boda niži od najbolje pozicionirane

Švedske sa 95,9 bodova, a za 6,3 boda niži od najniže pozicionirane Italije sa 69,1 bodova, čime se BiH nalazi na najnižem mjestu u usporedbi sa zemljama EU i zemljama Zapadnoga Balkana.

Dijagram 4. Indeks rodne ravnopravnosti u domeni Rad za EU-27 (2021, podaci iz 2019. godine)

U usporedbi sa zemljama Zapadnoga Balkana, u poddomeni Sudjelovanje **BiH ima manje bodova od Sjeverne Makedonije (68,2), Crne Gore (75,2), Srbije (77) i Albanije (78,3).**

Dijagram 5. Indeks rodne ravnopravnosti u poddomeni Sudjelovanje za Bosnu i Hercegovinu (2022., podaci iz 2020. godine) i poddomeni Segregacija i kvaliteta rada za EU-27 (2021., podaci iz 2019. godine)

Druge statističke informacije za BiH

Postoje značajne razlike u aktivnosti i zaposlenju između žena i muškaraca u BiH. Stopa ženske aktivnosti iznosi 36,8%, za razliku od stope za muškarce, koja iznosi 59,7%. Žene čine 37,1% zaposlenih osoba i 49,6% nezaposlenih na razini BiH prema Anketi o radnoj snazi iz 2021. godine. Stopa zaposlenosti žena je niža za 22,4 procentnih poena (pp) od stope zaposlenosti muškaraca. Nadalje, stopa nezaposlenosti za žene iznosi 22%, što je za 7,6 procentnih poena (pp) više od stope za muškarce. Najveća stopa nezaposlenosti od 44,5% se odnosi na žene iz starosne skupine od 15 do 24 godine, što je za 10 procentnih poena više od stope nezaposlenosti muškaraca iste starosne dobi.⁴⁵ Kako navodi MOR, udio nezvaničnoga zaposlenja u ukupnoj zaposlenosti se procjenjuje na 30,5% **(30,9% za muškarce i 29,8% za žene).**⁴⁶

Politike za promidžbu rodne ravnopravnosti u domeni Rad

U odnosu na promidžbu rodne ravnopravnosti u domeni Rad, zakonodavstvo o rodnoj ravnopravnosti, nediskriminaciji i radu sadrži odredbe o rodnoj ravnopravnosti i zabrani rodno zasnovane diskriminacije, uključujući diskriminaciju na temelju spola, seksualne orijentacije, bračnog statusa, trudnoće, starosne dobi i invaliditeta i po drugim osnovama, u zaposlenju, radnim odnosima, obrazovanju, programima obuke i profesionalnim kvalifikacijama, te članstvu u profesionalnim udrugama.

Zakonodavstvo zabranjuje izravnu i neizravnu diskriminaciju, uznemiravanje, rodno zasnovano nasilje i mobing, te propisuje sudsku zaštitu. Međutim, žene su i dalje u znatno manjoj mjeri zastupljene na tržištu rada, kako se navodi u **Rodnom profilu BiH za 2021. godinu, niža stopa zaposlenosti i aktivnosti žena direktna je posljedica pretpostavljenih uloga žena**

⁴⁵ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022b).

⁴⁶ MOR, Pregled neformalne ekonomije BiH, dostupno na: <https://bit.ly/3yC7jUK>

kao primarnih starateljica djece i starijih, što je proizvod duboko ukorijenjenih društvenih stereotipa i nejednake raspodjele obiteljskih obveza između žena i muškaraca.⁴⁷ Ovaj dokument također navodi kako postoje pojedinačne aktivne mjere za zapošljavanje i ekonomsko jačanje žena širom Bosne i Hercegovine, ali učinak aktivnih mjera nije na sustavan način evidentiran, niti se pažljivo pratio njihov utjecaj. Nadalje, pitanje nezaposlenosti žena ne rješava se na dosljedan način kroz gospodarske politike.

Kako navodi GAPBiH, oblast rada, zapošljavanja i pristupa resursima izuzetno je složena kada se radi o ravnopravnosti spolova, jer podrazumijeva oblast tržišne ekonomije i ekonomije brige, formalnu i neformalnu sferu ekonomije te multidimenzionalne aspekte pristupa različitim gospodarskim i društvenim resursima koji proističu iz rada kao svakodnevne društvene aktivnosti. **Jednake mogućnosti na tržištu rada i u gospodarskom životu, ekonomska neovisnost i mogućnost donošenja odluka unutar ekonomskih struktura od vitalnog su značaja za ostvarenje ravnopravnosti spolova.**⁴⁸

GAPBiH, stoga, predviđa izvjestan broj mjera za poticanje zaposlenja žena, uključujući, ali ne ograničavajući se na provedbu rodne analize relevantnih politika i programa u svezi sa tržištem rada, zaposlenja i pristupa ekonomskim resursima kako bi se identificirali nedostaci, prednosti, stvarne potrebe i prilike koje se odnose na rodnu ravnopravnost na temelju redovnoga prikupljanja, analize i objave podataka razvrstanih prema spolu.

GAPBiH također predviđa izradu i provedbu programa za eliminaciju rodno zasnovane diskriminacije u radu, zaposlenju i pristupu ekonomskim resursima, uključujući programe obuke za žene s ciljem izgradnje njihovih kapaciteta za potragu, odabir i dobivanje adekvatnoga posla, uključujući prekvalifikaciju, samozaposlenje i poduzetništvo.

47 UN Women (2021.)

48 Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (2018.)

Istraživanje Agencije za ravnopravnost spolova BiH o utjecaju rodno zasnovane podjele obiteljskih obveza i obveza u kućanstvu pokazalo je da u 93,8% partnerstava sve rutinske obveze u kućanstvu obavljaju žene, dok veća ravnoteža postoji u slučaju skrbi za djecu i povremenih obveza u kućanstvu.⁴⁹ GAPBiH prepoznaje potrebu za unapređenjem mjera kako bi se uskladio profesionalni i privatni život, zaštitila prava po osnovi porodičnog odnosno roditeljskog odsustva, osiguralo plaćeno porodično odnosno roditeljsko odsustvo, kao i za posebnim mjerama koje olakšavaju zaposlenima usklađivanje profesionalnih i obiteljskih obveza.

Prijedlog Strategije zapošljavanja u FBiH 2021-2027.⁵⁰ prepoznaje žene kao značajan dio neaktivnoga stanovništva i predviđa izvjestan broj aktivnih mjera za zapošljavanje, dok u isto vrijeme primjećuje slabu koordinaciju između aktivnih (obrazovanje odraslih, poticaji ili druge stimulacije za zapošljavanje) i pasivnih politika zapošljavanja (društvena korist), kao i nedostatak strategije za radnu aktivaciju žena koje su neaktivne zbog skrbi o djeci. **Iz toga razloga ova strategija zapošljavanja postavlja za cilj da 10% žena s evidencije nezaposlenih u isto vrijeme prima dječji dodatak.**

Akcioni plan zapošljavanja RS za 2022. godinu⁵¹ izdvaja različite kategorije žena (na primjer žene koje su žrtve nasilja) kao posebne ciljne skupine za aktivne mjere zapošljavanja. Omladinske politike i politike za unapređenje statusa Roma, kao i politike socijalne inkluzije u BiH, također se fokusiraju na povećanje zaposlenja, iako ne preciziraju uvijek žene kao ciljnu skupinu.

Program gospodarske reforme za BiH 2022.-2024. postavlja prioritet da poveća zaposlenost posebno mladeži, žena i drugih ranjivih skupina.⁵²

49 Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (2020.)

50 Federalno ministarstvo rada i socijalne politike (2021.)

51 Zavod za zapošljavanje Republike Srpske (2022.)

52 Direkcija za ekonomsko planiranje (2022.)

Program predviđa provedbu zakonodavstva u domeni rada, sigurnosti na poslu i zapošljavanja, te strateških dokumenata i projekata u domeni zapošljavanja, pa se može očekivati pozitivan utjecaj na povećanje zaposlenosti i smanjenje visoke stope nezaposlenosti i neaktivnosti, posebno među mladima, ženama i dugoročno nezaposlenima, kao i najranjivijim kategorijama na tržištu rada, promovirajući kvalitetano zapošljavanje s ciljem postizanja jednakih prilika u pristupu tržištu rada i ujednačenijih radnih uvjeta.

Program gospodarske reforme također kao prioritet postavlja jačanje potpore poduzetništvu, s predviđenim utjecajem na rodnu ravnopravnost.

Dvije specifične javne politike usmjerene su na žensko poduzetništvo u BiH: to su Akcijski plan FBiH za razvitak ženskoga poduzetništva (2018-2020.)⁵³ i Strategija RS za razvitak ženskog poduzetništva (2019-2023.).⁵⁴

Akcijski plan FBiH postavlja kao prioritet mjere za pružanje sustavne potpore razvitku ženskoga poduzetništva, poboljšanje analitičke baze za nadzor i poticanje ženskoga poduzetništva, te jačanje promidžbe i uvezivanje poduzetnica. Strategija RS predviđa mjere za osnaživanje konkurentnosti poslovnih aktivnosti koje su pokrenule i koje vode poduzetnice, poboljšanje pristupa i privlačnosti poduzetništva i poslovanja za žene, te pružanje dodatne potpore posebnim oblastima ženskoga poduzetništva.

Strategija razvitka FBiH (2021.-2027.)⁵⁵ prepoznaje obeshrabrenost žena kad je u pitanje traženje posla i fokusira se na neaktivne žene (posebno one nedovoljno obrazovane, žene starije od 50 godina i one koje žive i rade u

ruralnim područjima). Strategija RS za razvitak poljoprivrednih i ruralnih područja 2021-2027.⁵⁶ prepoznaje ulogu žena u ruralnim područjima i ruralnoj ekonomiji. Naglašeno je kako su žene važan čimbenik i potpora ruralnome razvitku, te kako je potrebno ukloniti barijere u pristupu poticajima, kao i barijere u pristupu infrastrukturi. Strategija također predviđa programe potpore za zaposlenje i samozaposlenje žena u ruralnim područjima.

53 Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta (2018.)

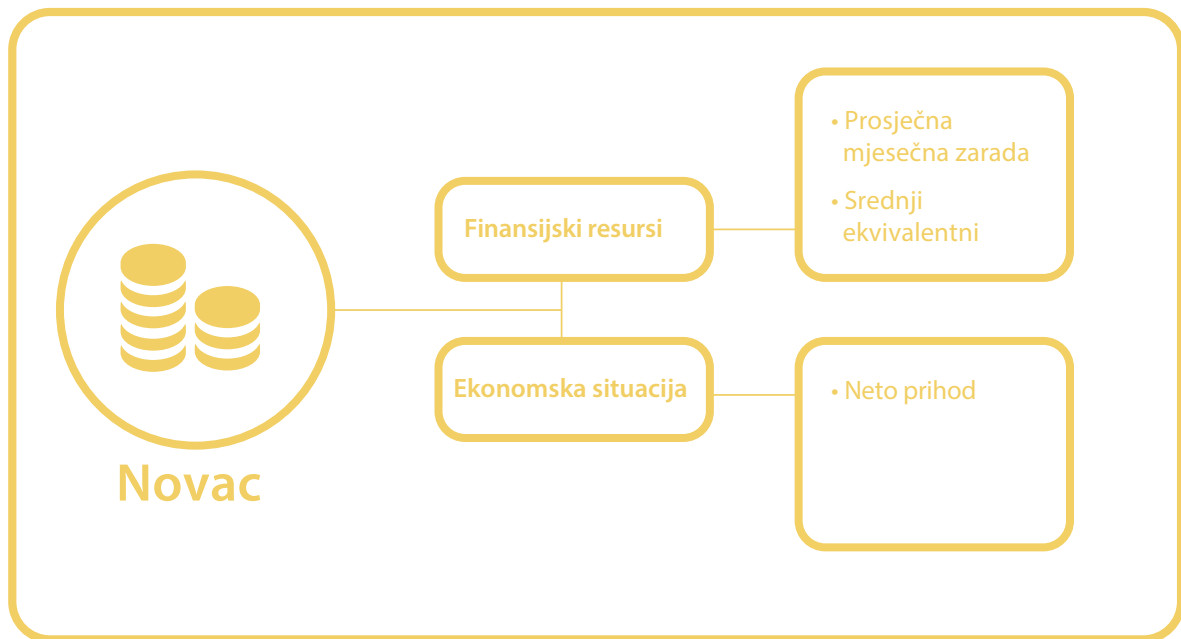
54 Vlada Republike Srpske (2019.)

55 Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (2020.)

56 Vlada Republike Srpske / Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede (2021.)

3.2. Domena Novac

Dijagram 6. Indeks rodne ravnopravnosti, domena Novac sa poddomenama i relevantnim pokazateljima

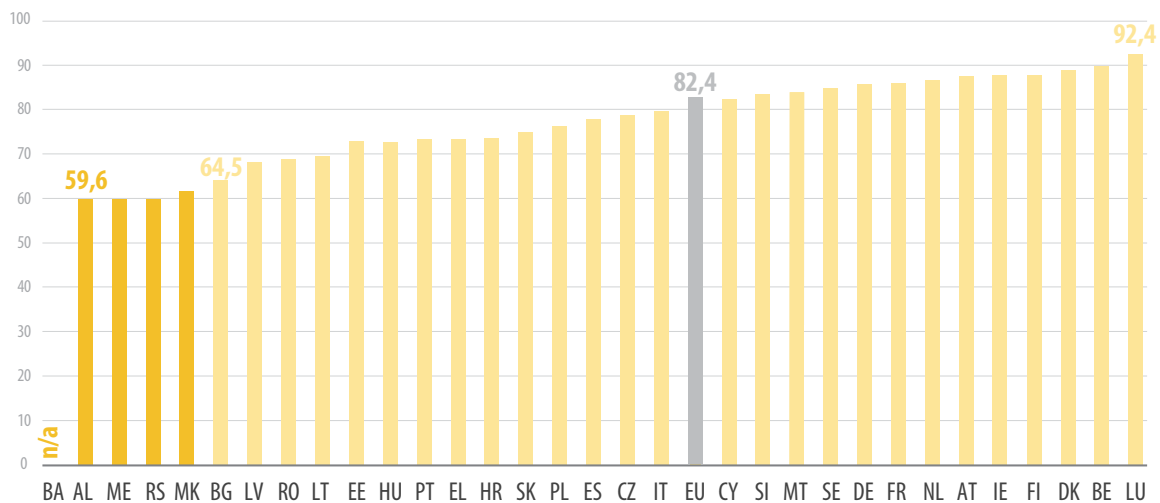

Rodne se neravnopravnosti u pristupu finansijskim resursima i ekonomska situacija u kojoj žive žene i muškarci mjere u domeni Novac. Poddomena Finansijski resursi sadrži podatke o mjesečnim zaradama žena i muškaraca, koji se mjere sa dva pokazatelja. Prvi pokazatelj predstavlja mjesečnu zaradu po osnovi rada, a drugi pokazatelj predstavlja srednji ekvivalentni neto dohodak koji pored zarada na temelju plaćenoga rada obuhvaća mirovine, socijalna davanja, kao i svaki drugi izvor prihoda. **Poddomena Ekonomska situacija mjeri izloženost žena i muškaraca riziku od siromaštva i raspodjelu dohotka između žena i muškaraca.** Pokazatelji sadržani u ovoj komponenti Indeksa mjere udio stanovništva

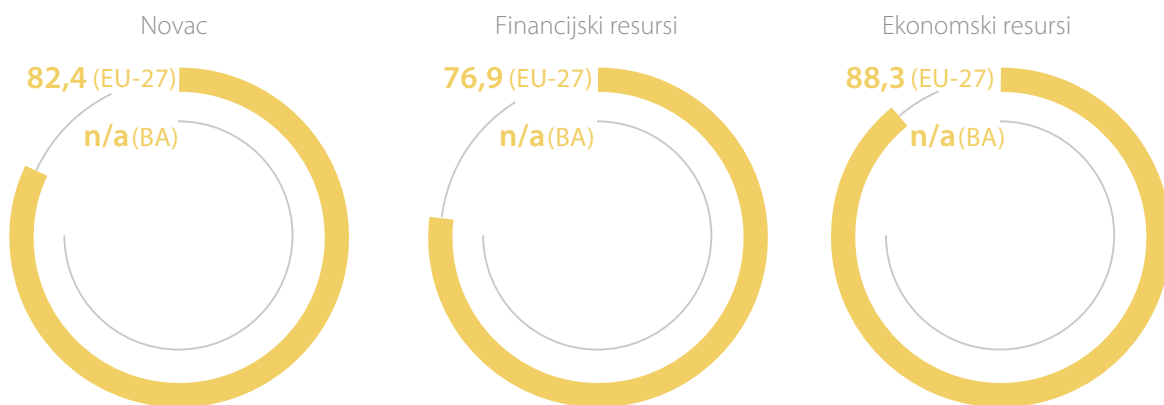
koje nije u riziku od siromaštva (kojega je dohodak iznad ili na razini 60 posto mediane dohotka u zemlji) i udio najniže i najviše zarade razvrstane prema spolu.

Vrijednost Indeksa EU-27 za domenu Novac iznosi 82,4, dok najbolju vrijednost ima Luksemburg 92,4, a najnižu Albanija 59,6. U poddomeni Finansijski resursi EU-27 vrijednost je 76,8 – u usporedbi s najboljom vrijednošću 98 koju ostvaruje Luksemburg, i najnižom vrijednošću 54,6 koju ostvaruje Bugarska. U poddomeni Ekonomska situacija vrijednost EU-27 iznosi 88,3, u usporedbi s najvišom vrijednošću 98,2 koju ostvaruje Slovačka, i najnižom vrijednošću 76,1 koju ostvaruje Bugarska.

Infografika 3. Indeks rodne ravnopravnosti u domeni Novac za EU-27 (2021., podaci iz 2019. godine), Albaniju (2020., podaci iz 2017. godine), Crnu Goru (2019., podaci iz 2017. godine), Sjevernu Makedoniju (2019., podaci iz 2015. godine) i Srbiju (2021., podaci iz 2018. godine)

Dijagram 7. Indeks rodne ravnopravnosti u domeni Novac i poddomenama Financijski resursi i Ekonomski resursi za EU-27 (2021, podaci iz 2019. godine)

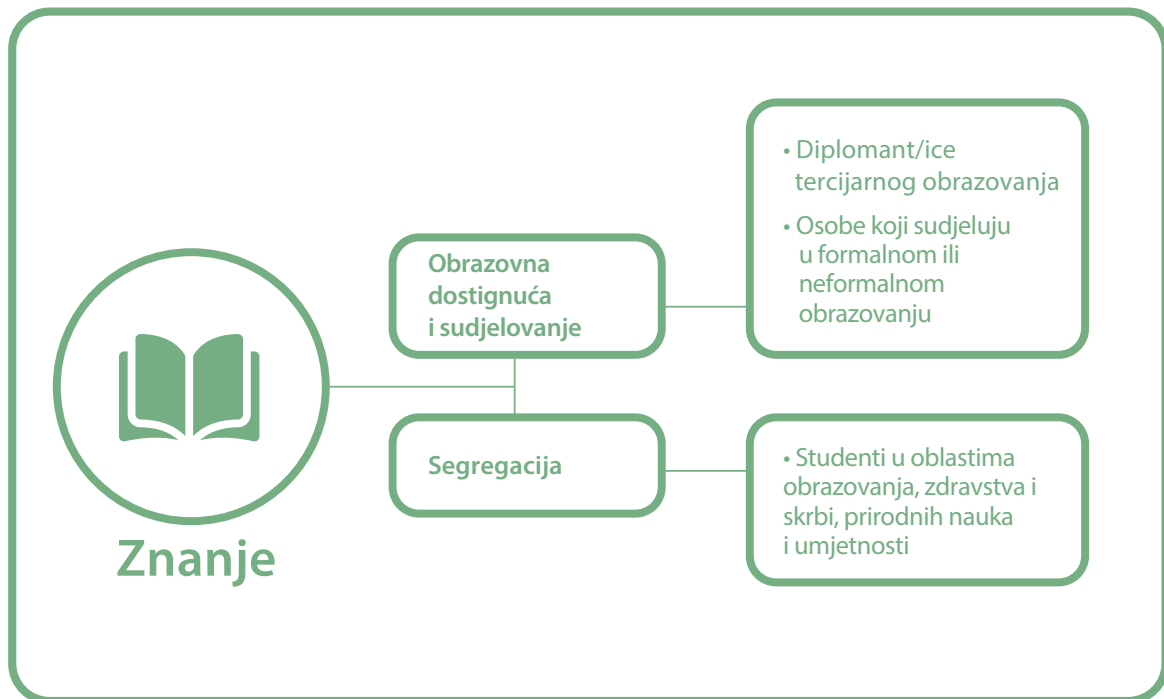

Podaci u domeni Novac za Bosnu i Hercegovinu nisu dostupni, te tako nije bilo moguće izračunati vrijednost Indeksa ili usporediti ga sa zemljama članicama EU ili zemljama Zapadnoga Balkana koje teže ka članstvu.

Prijedlog je da se podaci ubuduće mogu prikupiti iz sljedećih izvora: Anketa o strukturi zarada (SES) i Anketa o prihodima i životnim uvjetima (EU SILC).

3.3. Domena Znanje

Dijagram 8. Indeks rodne ravnopravnosti, domena Znanje, sa poddomenama i relevantnim pokazateljima

Vrijednost Indeksa

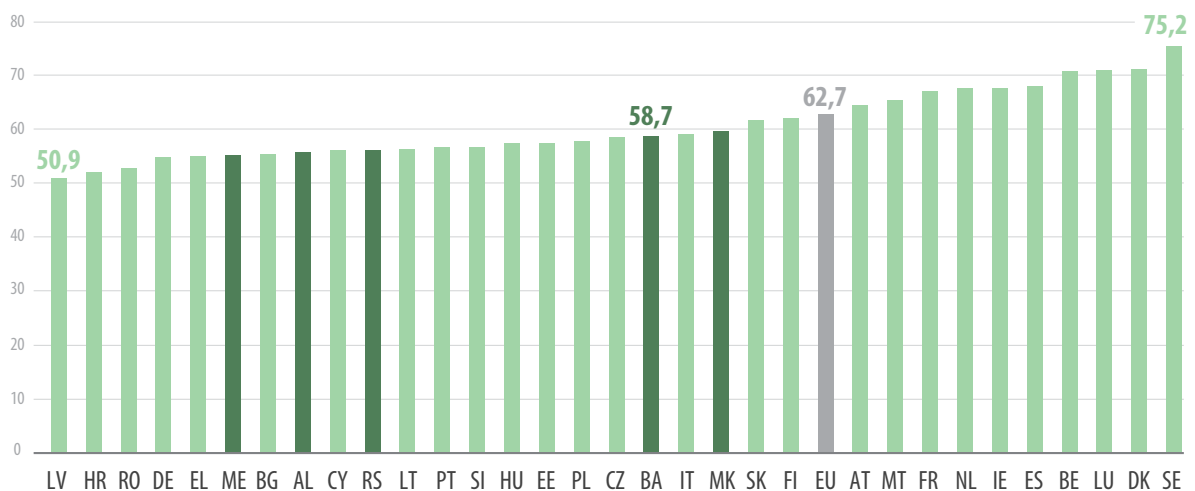
Domena Znanje mjeri rodnu ravnopravnost u obrazovnim dostignućima i sudjelovanju, kao i segregaciju. Poddomena Obrazovna dostignuća i sudjelovanje pokazuje uspjeh što ga žene i muškarci ostvare stječući visoko obrazovanje i angažirajući se u formalnim i neformalnim oblicima obrazovanja. Status se mjeri sa dva pokazatelja: postotak žena i muškaraca koji imaju visoku stručnu spremu, i sudjelovanje žena i muškaraca u cjeloživotnom formalnom i neformalnom obrazovanju i programima obuke. Druge poddomene ukazuje na rodnu segregaciju u visokom obrazovanju, što se mjeri udjelom žena i muškaraca među onima koji studiraju u oblastima obrazovanja, zdravstva i skrbi, te u humanističkim znanostima i umjetnosti.

U domeni Znanje Bosna i Hercegovina ostvaruje vrijednost Indeksa 58,7 – što je za 4 boda niže od EU prosjeka, 16,5 bodova niže od najviše vrijednosti koju ostvaruje Švedska, a za 7,8 bodova više od najniže vrijednosti koju ostvaruje Latvija. **U poddomeni Obrazovno dostignuća i sudjelovanje vrijednost Indeksa BiH iznosi 54,9, dok prosječna vrijednost EU iznosi 72,5.** U ovoj poddomeni vrijednost BiH je za 33,8 niža od najviše vrijednosti koju ostvaruje Luksemburg (88,7). **U poddomeni Segregacija, vrijednost Indeksa BiH iznosi 62,9 – što je za 8,8 bodova više od EU prosjeka (54,1),** 5,5 bodova niže od vrijednosti Švedske (68,4), a 23,5 boda niže od vrijednosti koju ostvaruje Latvija (39,4).

Jedno od mogućih objašnjenja velikoga skora kod ovoga indikatora može biti da izvještajne jedinice (fakulteti) ne klasificiraju na isti način

studijske programe, te da studente ne klasificiraju u isti studijski program svake godine.

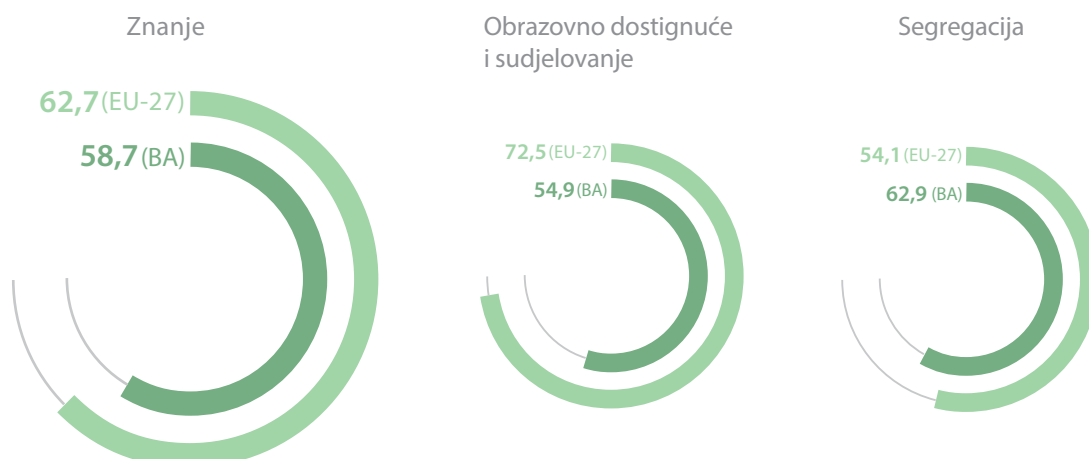
Infografika 4 Indeks rodne ravnopravnosti, domena Znanje za EU-27 (2021., podaci iz 2019. godine), Albaniju (2020., podaci iz 2017. godine), Bosnu i Hercegovinu (2022., podaci iz 2020. godine), Crnu Goru (2019., podaci iz 2017. godine), Sjevernu Makedoniju (2019., podaci iz 2015. godine) i Srbiju (2021., podaci iz 2018. godine)

U usporedbi sa četiri zemlje Zapadnoga Balkana koje su objavile izvješća o Indeksu rodne ravnopravnosti, **BiH ostvaruje vrijednost višu u sveukupnoj domeni Znanje nego Crna Gora (55,1), Albanija (55,6) i Srbija (56), ali za 0,9 bodova nižu nego Sjeverna Makedonija (59,6).**

Međutim, u poddomeni Obrazovno dostignuće i sudjelovanje, BiH ostvaruje nižu vrijednost nego sve četiri zemlje – Albanija (55,3), Sjeverna Makedonija (59,1), Srbija (60,2) i Crna Gora (63). BiH ima viši Indeks segregacije u odnosu na Crnu Goru (48,2), Srbiju (52,1), Albaniju (56) i Sjevernu Makedoniju (60).

Dijagram 9. Usporedba Bosne i Hercegovine (2022., podaci iz 2020. godine) i EU-27 (2021., podaci iz 2019. godine) u domeni Znanje i poddomenama

Druge statističke informacije za BiH

U BiH je postotak žena među studentima/cama koji su upisani u visokoškolske ustanove u akademskoj godini 2020./2021. iznosio 59,4%, dok je postotak žena među onima koji su diplomirali na fakultetu 2020. godine iznosio 59,95%. Postotak žena među svim studentima/cama koji su magistrirali 2020. godine iznosio je 64,36%, dok je postotak žena koje su doktorirale iste godine iznosio 41,17%.⁵⁷

U BiH su žene dominantno zastupljene u oblastima obrazovanja (80%), zdravstva i socijalne skrbi (75%), te u prirodnim znanostima i umjetnosti (67%).⁵⁸ Rodni profil Bosne i Hercegovine za 2021. godinu bilježi rodnu ravnotežu u slučaju istraživača i istraživačica na visokoškolskim institucijama, iako postoji razlika u korist muškaraca u pogledu rukovođenja istraživanjem.⁵⁹ Žene su brojnije u odnosu na muškarce u oblasti istraživanja u humanističkim, prirodnim i društvenim znanostima, te u medicini i zdravstvenim znanostima. Značajna razlika između spolova u korist muškaraca uočljiva je u slučaju starosnih skupina 60-64, 65- 69, i 70+.⁶⁰

Politike za promidžbu rodne ravnopravnosti u domeni Znanje

Okvir za realizaciju **ciljeva održivoga razvitka (SDGs)** u Bosni i Hercegovini navodi: „U ukupnoj obrazovnoj strukturi stanovništva, žene su u znatno nepovoljnijem položaju od muškaraca, što ih stavlja u nepovoljniji položaj u odnosu na muškarce na tržištu rada“.⁶¹

GAPBiH prepoznaje obrazovanje kao jedan od najvažnijih elemenata u postizanju rodne ravnopravnosti, posebno u vrijeme kada postoji

⁵⁷ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022.)

⁵⁸ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022.)

⁵⁹ UN Women (2021).

⁶⁰ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022b), kao što je citirano u UN Women (2021.)

⁶¹ Okvir za ostvarenje ciljeva razvoja u BiH 2020, dostupno na: <https://bit.ly/3O02tGN>

potreba za kontinuiranim obrazovanjem i profesionalnim usavršavanjem bez obzira na godine.⁶²

Zakonodavstvo u BiH i relevantni međunarodni dokumenti garantiraju pravo na obrazovanje bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, uključujući i po osnovi roda. Međutim, kako se navodi u GAPBiH, **iako je jednak broj dječaka i djevojčica, žena i muškaraca uključen u proces obrazovanja u BiH, ograničene su mogućnosti napredovanja za djevojčice i žene, kao i pristup pozicijama za koje su potrebne visoke kvalifikacije**, prije svega zbog stereotipa koji se odnose na muška/ženska zanimanja i zbog problema usklađivanja profesionalnoga i obiteljskoga života.⁶³

GAPBiH, stoga, promovira mjere koje teže ka stvaranju jednakih prilika i pristupa obrazovanju za djevojčice i dječake, žene i muškarce bilo koje starosne dobi, uključujući pripadnike/ce ugroženih kategorija u svakom području (ruralno/urbano) i sa istim izgledima za budući poslovni život. GAPBiH predviđa mjere za izradu rodno osjetljivih politika u oblasti obrazovanja i znanosti, uz provedbu međunarodnih i državnih standarda rodne ravnopravnosti u ključnim zakonima, strategijama, akcijskim planovima, programima i drugim aktima ovih oblasti. Kako navodi GAPBiH, izrada politika treba se zasnivati na provedbi gender analize s ciljem utvrđivanja nedostataka, prednosti, stvarnih potreba i mogućnosti s aspekta ravnopravnosti spolova. Predviđa se da se gender analiza i uvrštavanje rodne osviještenosti u oblasti obrazovanja, znanosti, kulture i sporta oslanja na redovno prikupljanje, analizu i objavljivanje podataka razvrstanih po spolu o pristupu i sudjelovanju žena i muškaraca na svim razinama u obrazovnom sustavu.

Suprotno tomu, politika koja identificira

⁶² Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (2018.)

⁶³ Idem.

prioritete za razvitak visokog obrazovanja u BiH za period 2016.-2026.⁶⁴ rodno je neutralna i ne pravi razliku između žena i muškaraca kao posebnih ciljnih skupina. Isto se može reći i za Strategiju razvitka obrazovanja Republike Srpske za period 2016.-2021.⁶⁵ kao i za Strategiju razvitka FBiH 2021.-2027.⁶⁶ u dijelovima koji se odnose na strateške prioritete u oblasti obrazovanja, iako uključuju djelovanje koje se odnosi na poduzetničko obrazovanje i općenito cjeloživotno učenje. Akcijski plan BiH za društvenu inkluziju Roma i Romkinja 2021.-2025.⁶⁷ sadrži strateške prioritete koji se odnose na veću inkluziju Roma u obrazovanje, bez posebnog naglašavanja položaja i potreba Roma i Romkinja. Isto se može reći za šire politike za mladež u BiH,⁶⁸ koje su općenito rodno neutralne.

Točnije, u odnosu na poddomenu Obrazovna dostignuća Indeksa rodne ravnopravnosti, mjere GAPBiH uključuju redovno praćenje i procjenu pristupa oba spola na postdiplomskim programima i u stjecanju znanstvenih zvanja, kao i pristup grantovima i stipendijama, znanstvenoistraživačkim programima i projektima pod istim uvjetima.

Strategija razvitka znanosti u Bosni i Hercegovini 2017.-2022.⁶⁹ sadrži strateške mjere za postizanje rodne ravnopravnosti u istraživačkom radu, propisujući kako će nadležne institucije razvijati politiku o ravnopravnosti spolova u istraživačkim institucijama, posebno u područjima gdje su nedovoljno zastupljene žene (na primjer, na visokim pozicijama i managementu istraživačkih institucija).⁷⁰

64 Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine (2015.)

65 Vlada Republike Srpske (2016a)

66 Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (2020.)

67 Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (2020.)

68 Na primjer, Omladinska politika Vlade Republike Srpske 2022-2026. trenutno je u izradi

69 Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine (2016.)

70 Idem.

Nadalje, GAPBiH predviđa izradu i provedbu programa mjera i aktivnosti za ostvarivanje jednakih prava i jednakoga pristupa obrazovanju i znanosti, uključujući jačanje profesionalnih kapaciteta za primjenu domaćih i međunarodnih standarda u navedenim oblastima. U oblasti cjeloživotnoga učenja, GAPBiH predviđa potporu programima cjeloživotnoga obrazovanja za prioritetne ciljne skupine kao što su: odrasli bez završene osnovne ili srednje škole, odrasli sa završenom srednjom školom koja ne odgovara potrebama tržišta rada, osobe s posebnim potrebama, romska populacija, povratnici/ce, starije osobe kao i osobe koje žele napredovati u radu i zanimanju te usavršavati poduzetničke sposobnosti.

Strategije za obrazovanje odraslih u kontekstu cjeloživotnoga obrazovanja u BiH,⁷¹ kao i u Republici Srpskoj,⁷² ne prave razliku između potreba žena i muškaraca i nisu rodno osviještene za svrhe postupanja prema ženama i muškarcima konkretno sukladno njihovim potrebama što ih je utvrdila rodna analiza, iako identificiraju potrebu za unapređenjem i konsolidacijom obrazovnih politika sukladno potrebama tržišta rada. U tome kontekstu, **Program gospodarske reforme za Bosnu i Hercegovinu 2022.-2024. kao prioritet određuje unapređenje veze između obrazovanja i tržišta rada i jačanje pristupa obrazovanju i kvalitetae obrazovanja.**⁷³ Ovaj program predlaže mjere za konsolidaciju politika i programa za obrazovanje odraslih kako bi se fokusirali na potrebe žena i njihovu integraciju u tržište rada.

71 Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine (2014.)

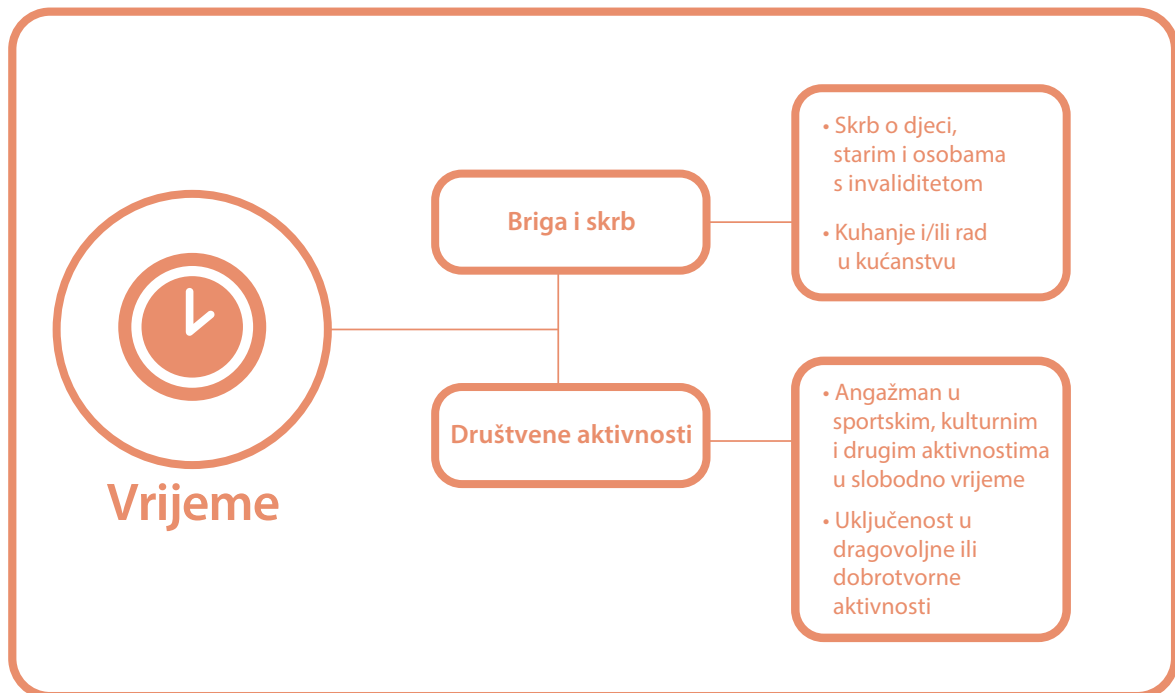
72 Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske (2020.)

73 Direkcija za ekonomsko planiranje (2022.)

3.4. Domena Vrijeme

Dijagram 10. Indeks rodne ravnopravnosti, domena Vrijeme sa poddomenama i relevantnim pokazateljima

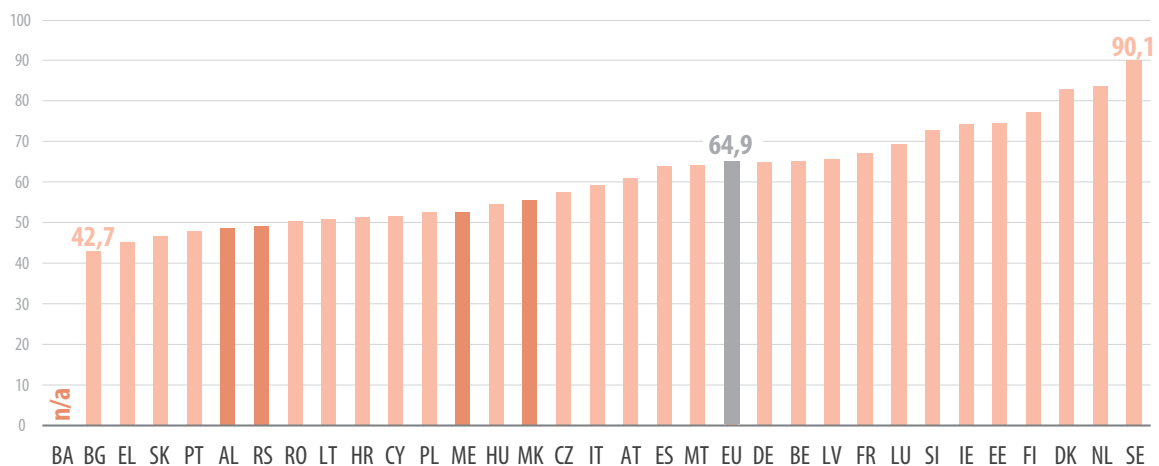

Domena Vrijeme odnosi se na dihotomiju plaćenoga i neplaćenoga rada u kućanstvu i skrbi o djeci i drugim članovima kućanstva, kao i na dihotomiju radnoga i slobodnoga vremena. U okviru poddomene **Aktivnosti njege, rodni jaz se mjeri vremenom što ga žene i muškarci provedu u skrbi za djecu, obrazovanje djece ili u njezi starijih članova kućanstva ili osoba s invaliditetom, kao i jaz u kućnim poslovima kao što su kuhanje i drugi slični poslovi.** Druga poddomena odnosi se na obrascе vremena provedenog u društvenim, osobnim i građanskim aktivnostima koje su važne za kvalitetu života, individualni razvitak i dobrobit, kao i aktivno sudjelovanje u društvu kroz razne oblike građanske participacije.

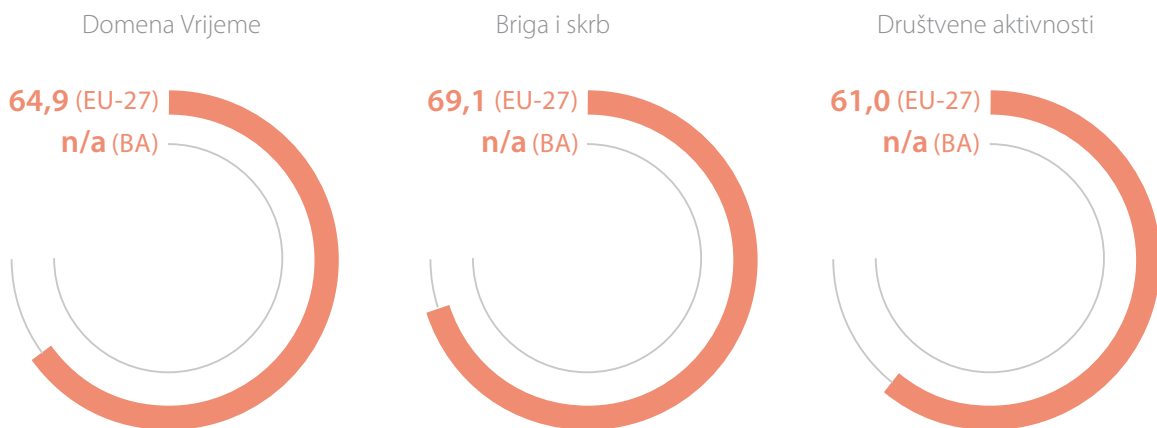
U okviru ove poddomene rodni se jaz mjeri kroz vrijeme koje žene i muškarci provedu u sportskim, kulturnim i drugim aktivnostima izvan kuće, u kombinaciji s njihovim angažmanom u volonterskim i dobrotvornim aktivnostima.

Vrijednost u EU-27 za domenu Vrijeme iznosi 64,9, što se uspoređuje s najvišom vrijednošću 90,1 koju ostvaruje Švedska, i najnižom vrijednošću 42,7 koju ostvaruje Bugarska. U poddomeni Aktivnosti skrbi, EU-27 ostvaruje vrijednost od 69,1, što se uspoređuje s najvišom vrijednošću od 90,9 koju ostvaruje Švedska i najnižom vrijednošću od 50,9 koju ostvaruje Grčka. U poddomeni Društvene aktivnosti vrijednost koju ostvaruje EU-27 je 61, što se uspoređuje s najvišom vrijednošću od 89,3 koju ostvaruje Švedska, i najnižom vrijednošću od 32,6 koju ostvaruje Bugarska.

Infografika 5. Indeks rodne ravnopravnosti, domena Vrijeme u EU-27 (2021., podaci iz 2019. godine), Albaniji (2020., podaci iz 2017. godine), Crnoj Gori (2019., podaci iz 2017. godine), Sjevernoj Makedoniji (2019., podaci iz 2015. godine) i Srbiji (2021., podaci iz 2018. godine).

Dijagram 11. Indeks rodne ravnopravnosti, domena Vrijeme sa poddomenama Aktivnosti njege i Društvene aktivnosti za EU-27 (2021., podaci iz 2019. godine)

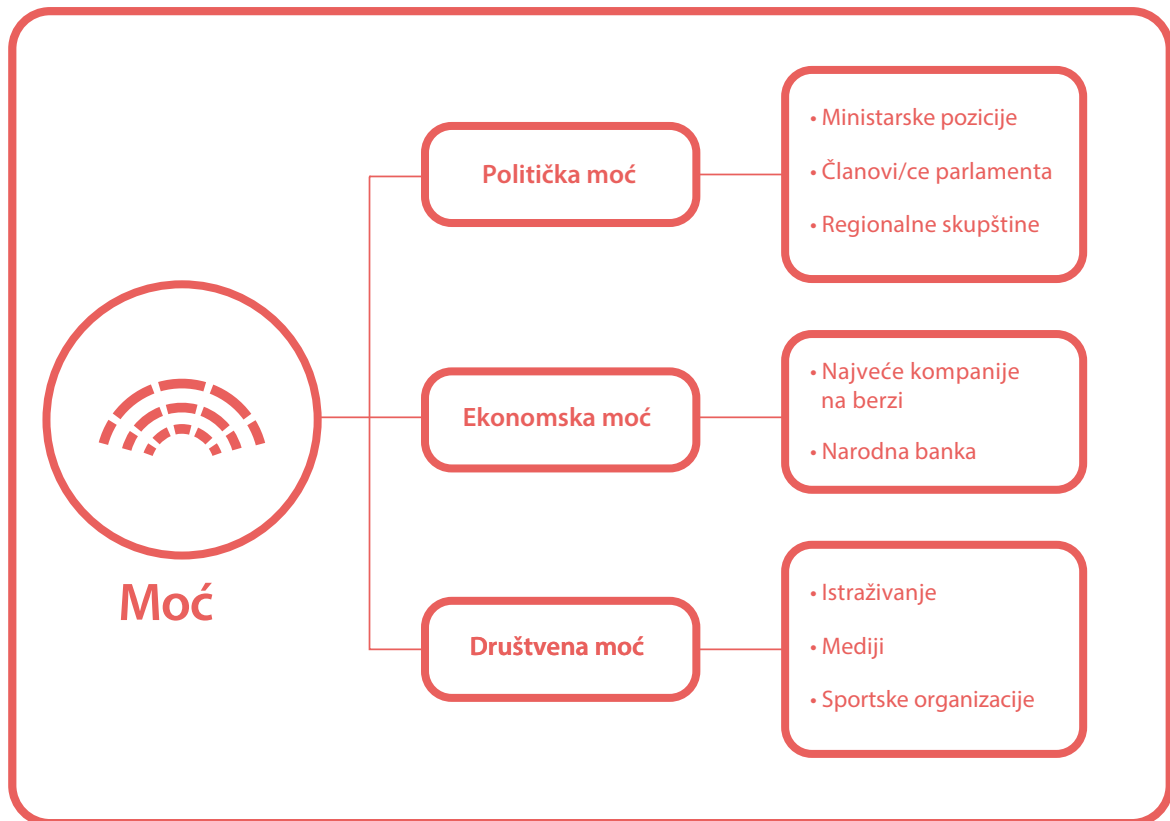

Podaci za Bosnu i Hercegovinu za domenu Vrijeme nisu dostupni, te stoga nije bilo moguće izračunati vrijednost Indeksa ili usporediti ga sa zemljama članicama EU ili državama potencijalnim

kandidatkinjama iz regije Zapadnoga Balkana. Sugestija je da se podaci ubuduće mogu prikupiti putem europskog istraživanja o kvaliteti života (EQLS).

3.5. Domena Moć

Dijagram 12. Indeks rodne ravnopravnosti, domena Moć sa poddomenama i relevantnim pokazateljima

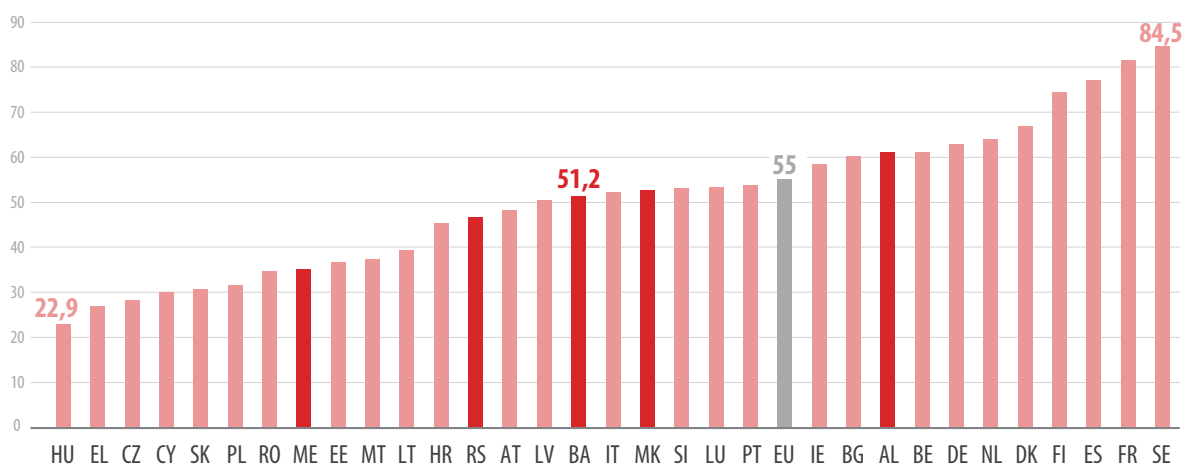

Vrijednosti Indeksa

Vrijednost Indeksa u domeni Moć: rodni jaz se mjeri kroz sudjelovanje u strukturama političke, ekonomske i društvene moći. Poddomenaa Politička moć uključuje pokazatelje koji mjere zastupljenost žena među osobama koje djeluju kao ministri/ce u vladi, udio žena među zastupnicima/ama u parlamentu, uključujući zastupnike/ce u lokalnim skupštinama. Poddomenaa Ekonomska moć odnosi se na jaz u upravljanju gospodarskim resursima kroz upravljačke pozicije i uključuje

pokazatelje sudjelovanja žena u upravljačkim ili nadzornim odborima najvećih kompanija na burzi, te sudjelovanje u izvršnom odboru Centralne banke. Poddomenaa Društvena moć sadrži pokazatelje za omjer žena i muškaraca u odborima organizacija koje financiraju istraživanja, javnim emiterima i najvišim tijelima koja donose odluke u tijelima državnih olimpijskih sportskih organizacija.

Infografika 6. Indeks rodne ravnopravnosti, domena Moć za EU-27 (2021., podaci iz 2019. godine), Albaniju (2020., podaci iz 20197. godine), Bosnu i Hercegovinu (2022., podaci iz 2019., 2020. i 2021. godine), Crnu Goru (2019., podaci iz 2017. godine), Sjevernu Makedoniju (2019., podaci iz 2015. godine) i Srbiju (2021., podaci iz 2018. godine)

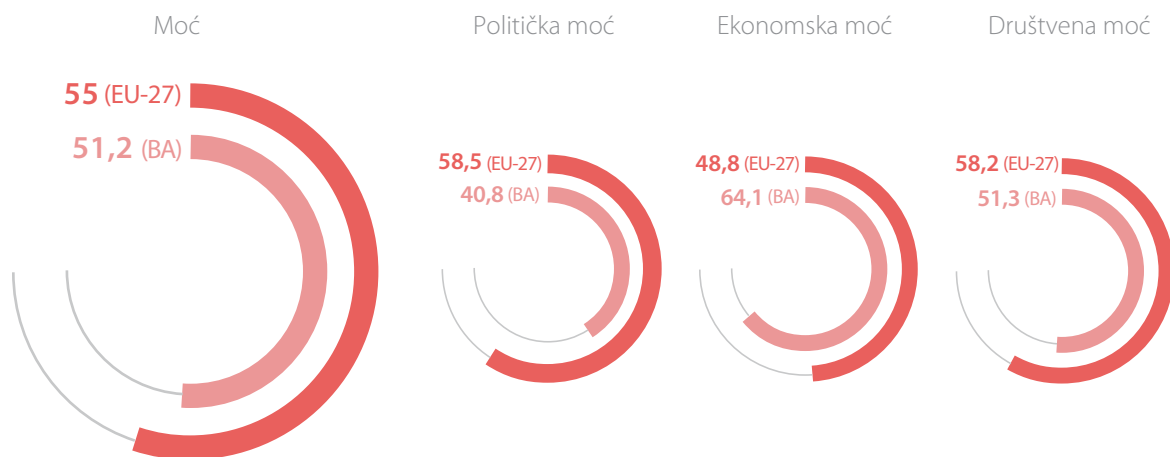

U domeni Moć Bosna i Hercegovina ostvaruje vrijednost Indeksa od 51,2 – što je za 3,8 bodova niže od prosjeka EU, za 33,3 boda niže od najviše vrijednosti koju ostvaruje Švedska, a za 28,3 boda više od najniže vrijednosti koju ostvaruje Mađarska. U poddomeni Politička moć BiH ostvaruje vrijednost Indeksa od 40,8 u usporedbi s prosjekom EU od 58,5, najvišom vrijednošću od 95 koju ostvaruje Švedska i vrijednošću od 21,8 koju ostvaruje Mađarska. U poddomeni Ekonomska moć BiH ostvaruje vrijednost Indeksa od 64,1 – što je za 15,3 bodova više od prosjeka EU (48,8), za 21,3 bod niže od Francuske, koja ostvaruje najbolju vrijednost i za 47 bodova više od Češke Republike, koja ostvaruje najnižu vrijednost. U poddomeni Društvena moć BiH ostvaruje vrijednost Indeksa od 51,3 u usporedbi s vrijednošću EU, koja iznosi 58,2.

Vrijednost koju BiH ostvaruje u ovom poddomeni uspoređuje se s najvišom vrijednošću od 89,8 koju ostvaruje Švedska i najnižom vrijednošću koju ostvaruje Poljska (19,2).

U usporedbi sa zemljama Zapadnoga Balkana, BiH ostvaruje vrijednost sličnu kao Sjeverna Makedonija (52,6) u sveukupnoj domeni Moć, višu od Srbije (46,5) i Crne Gore (35,1) i nižu od Albanije (60,9). U poddomenu Politička moć BiH ostvaruje vrijednost nižu od drugih zemalja regije – Srbija (43), Crna Gora (44,7), Sjeverna Makedonija (44,6) i Albanija (71,7). U poddomeni Ekonomska moć BiH ostvaruje vrijednost višu od Crne Gore (31,8), Srbije (43) i Sjeverne Makedonije (44,6), ali nižu od Albanije (74,5). U poddomeni Društvena moć BiH ostvaruje vrijednost višu od Crne Gore (30,5), Srbije (38,5) i Albanije (42,3), ali nižu od Sjeverne Makedonije (65,2)

Dijagram 13. Usporedba između Bosne i Hercegovine (2022., podaci iz 2019., 2020. i 2021. godine) i EU-27 (2021., podaci iz 2019. godine) u domeni Moć i poddomenama

Druge statističke informacije o BiH

Tijekom Općih izbora 2018. godine 7.497 političkih kandidata i kandidatkinja kandidiralo se za različite pozicije u vlasti na državnoj, entitetskoj i županijskoj razini, od čega su 3.119 bile žene (41%).⁷⁴ Postotak žena izabраниh u Zastupnički dom Parlamentarne skupštine BiH iznosi 26,19%, a u Dom naroda 20%.⁷⁵ Postotak žena izabраниh u Zastupnički dom Parlamenta FBiH iznosi 27,6%, a u Narodnu skupštinu RS 21,7%.⁷⁶ Postotak žena u županijskim skupštinama varira od 13% do 47% u različitim županijama⁷⁷ i iznosi 31% u prosjeku.⁷⁸ U Vijeću ministara BiH od devet ministarstava žene se nalaze na čelu dva ministarstava (22%). Ministrice čine 19% ministarskog kadra u Vladi FBiH (žene su na čelu tri od ukupno 16 ministarstava). Postotci su viši u RS, gdje žene zauzimaju 37,5% ministarskih mjesta i nalaze se na čelu šest od 16 ministarstava. Treba istaknuti da

RS ima predsjednicu, koja je ranije bila na funkciji premijerke. **Trenutačno ni jedna razina vlasti u BiH nema premijerku.** Zastupljenost žena u županijskim vlastima je mala, sa samo nekoliko županijskih ministrica. Kada se radi o Lokalnim izborima 2020. godine, samo 29 žena u odnosu na 396 muškaraca kandidiralo se za poziciju načelnika/načelnice, odnosno gradonačelnika/gradonačelnice, a samo pet žena je izabrano. U slučaju izbornih lista za lokalna vijeća, žene su bile zastupljene sa 42,27%. Postotak izabраниh žena na lokalnim izborima iznosi 20,6% u cijeloj BiH⁷⁹ (21,8% u FBiH i 17% u RS⁸⁰). Žene iz manjinskih skupina jedva da su zastupljene u procesima donošenja odluka.⁸¹

⁷⁴ Europska komisija (2019a)

⁷⁵ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022.)

⁷⁶ Idem.

⁷⁷ Kadribašić, A. i dr. (2020), kao što je citirano u UN Women (2021.)

⁷⁸ Friedrich Ebert Stiftung (2020a), kao što je citirano u UN Women (2021.)

⁷⁹ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022.)

⁸⁰ UN Women (2021a), kao što je citirano u UN Women (2021.)

⁸¹ Europska komisija (2020.)

U nedavnoj se studiji navodi kako su žene zastupljene u upravljačkim strukturama javnih kompanija u BiH sa 23% **(20% u FBiH, 15% u RS i 33% u BDBiH)**. Kada se radi o glavnim direktorima/cama javnih kompanija u BiH, 5,55% njih su žene.⁸² **U deset najviše rangiranih kompanija na tržištu u BiH 2020. godine žene su bile zastupljene u upravljačkoj strukturi sa 17%, a muškarci sa 83%.** Samo jedna od deset kompanija ima ženu kao predsjednicu.⁸³ Ovo potvrđuje ranije nalaze Agencije za ravnopravnost spolova o tomu da se žene suočavaju sa staklenim stropom na tržištu rada.⁸⁴

Tijekom 2020. godine žene su predstavljale jednoga od četiri člana upravnog odbora javnog emitera, dok od šest članova odbora Regulatorne agencije za komunikacije nije bilo žena. Nadalje, na primjeru najviše financiranih olimpijskih sportova, žene nisu zastupljene kao predsjednice upravnih odbora sportskih udruženja, dok je od 17 predsjedničkih funkcija u ovim upravnim odborima samo jedna žena.⁸⁵

Politike za promidžbu rodne ravnopravnosti u donošenju odluka

Zakon o ravnopravnosti spolova uređuje sudjelovanje u javnome životu tako što nameće obvezu državnim organima da osiguraju i promoviraju jednaku rodnu zastupljenost u upravljačkim procesima i donošenju odluka, te zastupljenost na svim razinama organizacija, uključujući političke stranke, pravne osobe s ovlaštenjima, pravne osobe u vlasništvu ili pod kontrolom države. Ovo se odnosi na imenovanja u upravljačkim strukturama izvršnih tijela, javnih poduzeća i lokalnih zajednica. **Jednaka rodna zastupljenost definirana je tako da bude zastupljeno najmanje 40% podzastupljenog spola**, a Zakon regulira odgovornost za usvajanje privremenih specijalnih mjera s ciljem dostizanja

jednake rodne zastupljenosti.

Izborni zakon BiH⁸⁶ usuglašen je sa Zakonom o ravnopravnosti spolova, koji definira da je jednaka zastupljenost spolova osigurana kada na izbornim listama postoji najmanje 40% zastupljenosti svakoga spola. Zakon također predviđa obvezan redosljed različitih spolova na izbornim listama. Izmjene Izbornoga zakona iz 2016. godine odnosile su se na podizanje praga za dodjelu mandata pojedinačnim kandidatima i kandidatkinjama na stranačkim listama sa 5% na 10% na lokalnoj (općinskoj) razini, kao i sa 5% na 20% na višim razinama. Ova je mjera značajno utjecala na sudjelovanje žena, posebno na županijskoj razini. Prijedlog izmjena i dopuna Zakona o Vijeću ministara BiH, koji predviđa zastupljenost od 40% manje zastupljenog spola u sazivu Vijeća ministara, još uvijek nije usvojen.⁸⁷

GAPBiH predviđa mjere za postizanje jednake rodne zastupljenosti u izradi politika i donošenju odluka na svim razinama vlasti u Bosni i Hercegovini.⁸⁸ To uključuje redovno održavanje i ažuriranje statističkih evidencija razvrstanih prema spolu u svezi s kandidatskim listama, izbornim rezultatima na svim razinama vlasti i zastupljenošću žena i muškaraca u izvršnim vlastima, javnoj upravi, pravosuđu i diplomaciji, kao i provedbu rodne analize i istraživanja o sudjelovanju žena i muškaraca u javnom životu i donošenju odluka.

Ovo je propisano radi stvaranja pogodnoga ambijenta za izradu i provedbu mjera unapređenja ravnopravne zastupljenosti u javnome životu i na mjestima donošenja odluka, uz provedbu programa obuke s ciljem jačanja kapaciteta političkih stranaka i povećanja broja žena u javnome životu na svim razinama odlučivanja. GAPBiH uzima u obzir ulogu medija u poticanju sudjelovanja žena u politici i donošenju odluka, i

82 Dizdar, A. (2020), kao što je citirano u UN Women (2021.)

83 Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022.)

84 Dostupno na:

<https://arsbih.gov.ba/stakleni-krov-na-trzistu-rada/>

85 Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022.)

86 Izborni zakon Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH br. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14 i 31/16.

87 Izmjene dostupne na: <https://bit.ly/3yyDGnt>.

88 Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine. (2018.)

naglašava ulogu medija u provedbi promotivnih aktivnosti, informativnih i kampanja za podizanje svijesti javnosti o važnosti ravnopravne zastupljenosti žena i muškaraca na svim razinama političkoga i javnoga odlučivanja. **Agencija za ravnopravnost spolova i gender centri, u partnerstvu s međunarodnim donatorima i civilnim društvom, vode kampanje za podizanje svijesti posebno prije izbora, te promoviraju ulogu kandidatkinja.**

Rodni profil zemlje za BiH navodi kako je pravosuđe jedini dio vlasti u BiH gdje žene nisu manje zastupljene, a Strategiju za unapređenje rodne ravnopravnosti u pravosuđu Bosne i Hercegovine⁸⁹ usvojilo je Visoko sudsko i tužiteljsko vijeće BiH. Potrebno je naglasiti da je jedan od prioriteta Akcijskoga plana BiH za provedbu UNSCR 1325 „Žene, mir i sigurnost“ 2018.-2022.⁹⁰ „povećano sudjelovanje žena u vojsci, policiji, mirovnim misijama, uključujući zastupljenost na položajima donositelja odluka“.

Žensko je poduzetništvo u BiH tema posebnih strateških dokumenata. FBiH i RS usvojile su strateške dokumente o ženskom poduzetništvu, točnije Akcijski plan za razvitak ženskoga poduzetništva FBiH (2018.-2020.)⁹¹ i Strategiju za razvitak ženskoga poduzetništva RS (2019.-2023.)⁹² OECD⁹³ primjećuje kako se politika o ženskom poduzetništvu poboljšala od 2016. godine, ali veća koordinacije između svih nadležnih organa i razmjena dobrih praksi i znanja pomogle bi širem ekosustavu ženskoga poduzetništva. Prema procjeni OECD-a iz 2019. godine, uključenje ženskoga poduzetništva u širi ekonomski prostor je slabo.

89 Dostupno na: <https://bit.ly/3ItJ0IA>.

90 Dostupno na: <https://bit.ly/3P6f8cv>.

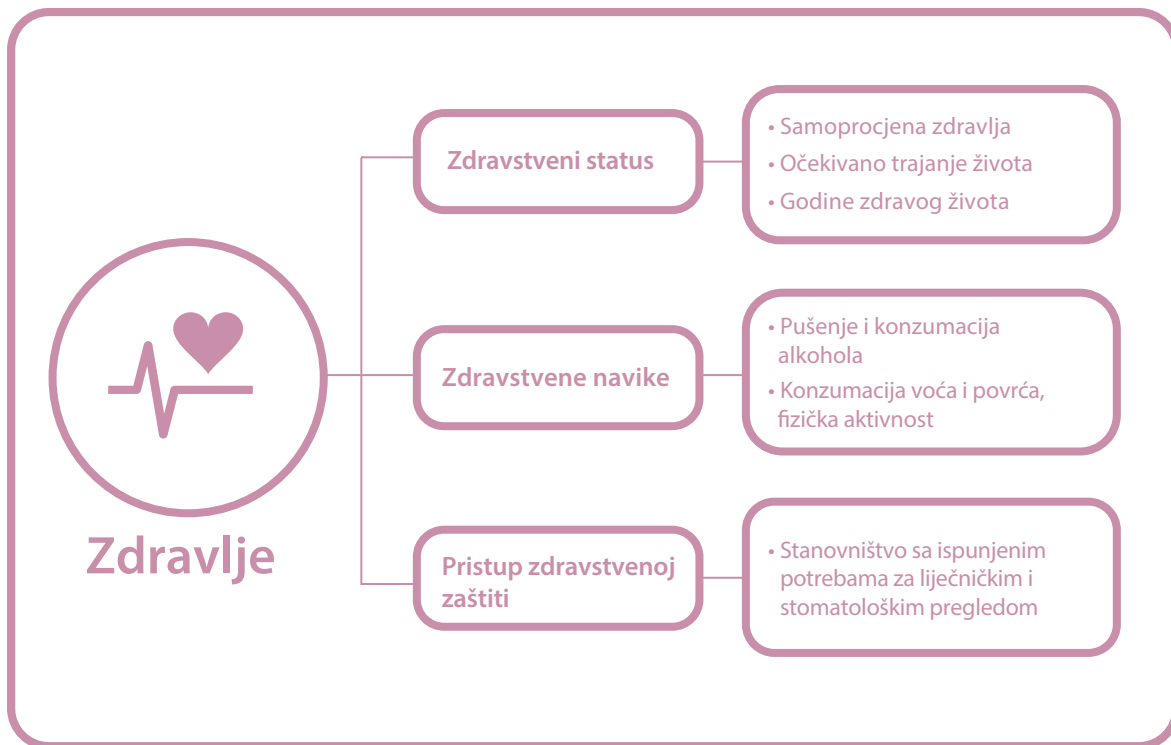
91 Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta (2018.)

92 Vlada Republike Srpske (2019.)

93 OECD i dr. (2019), str. 541, kao što je citirano u UN Women (2021.)

3.6. Domena Zdravlje

Dijagram 14. Indeks rodne ravnopravnosti, domena Zdravlje sa poddomenama i relevantnim pokazateljima

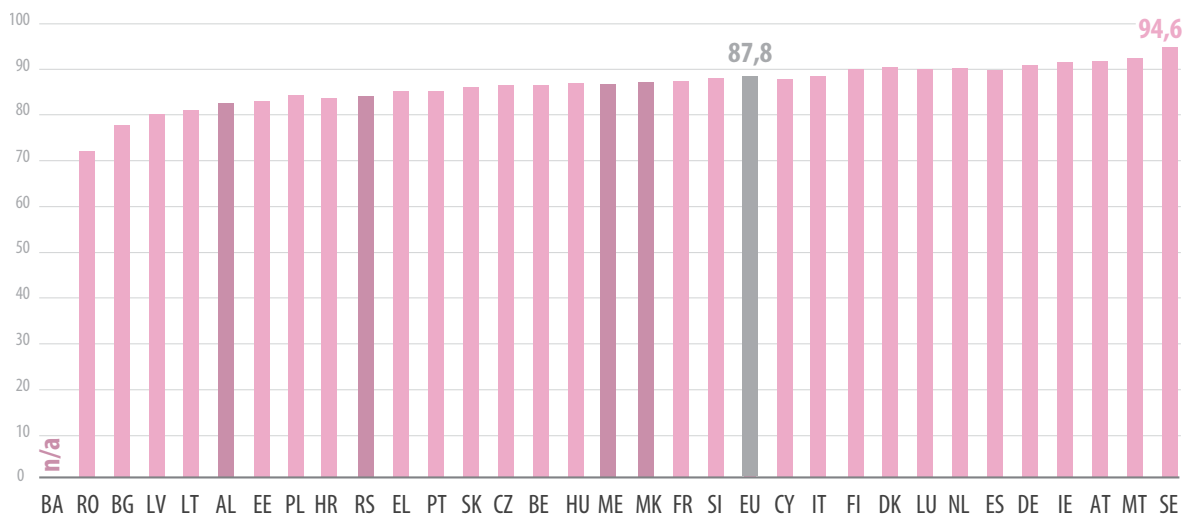
Vrijednosti Indeksa

U domeni Zdravlje rodne ravnopravnosti mjere se u tri poddomene: Zdravstveni status, Zdravstvene navike i Pristup zdravstvenim strukturama. Poddomena koja se odnosi na zdravstveni status sadrži pokazatelje subjektivne procjene zdravlja žena i muškaraca, očekivanu dužinu života pri rođenju i broj očekivanih godina zdravoga života. Poddomena koja se odnosi na Zdravstvene navike uključuje pokazatelje koji mjere prevladavanje modela ponašanja rizičnih po

zdravlje, poput pušenja i konzumiranja alkohola, te dominantnost zdravih modela ponašanja – konzumacija voća i povrća i tjelesna aktivnost. Poddomena Pristup zdravstvenim strukturama uključuje pokazatelje ispunjenih potreba za zdravstvenim i stomatološkim uslugama, kojima se mjeri omjer žena i muškaraca koji su prijavili da su imali preglede te dobili dijagnozu i terapiju kad je to bilo potrebno.

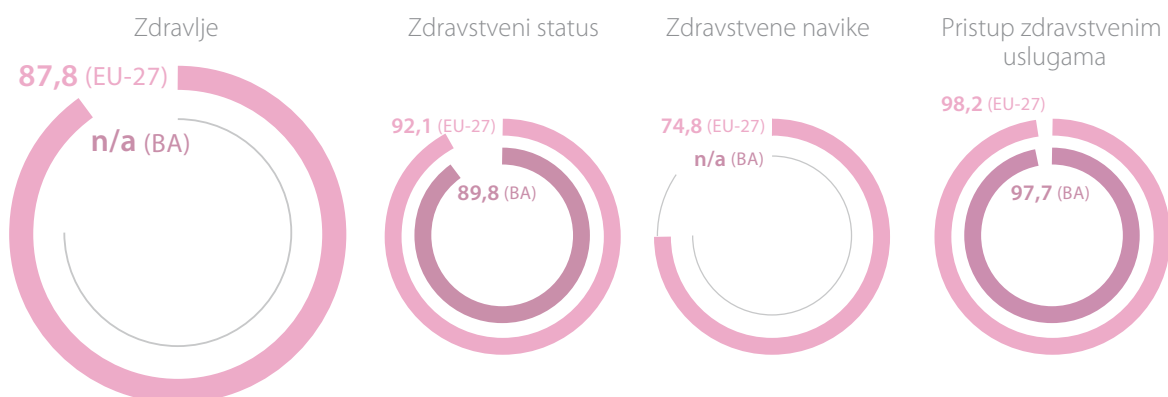
Infografika 7. Indeks rodne ravnopravnosti, domena Zdravlje za EU-27 (2021., podaci iz 2019. godine), Albaniju (2020., podaci iz 2017. godine), Crnu Goru (2019., podaci iz 2017. godine), Sjevernu Makedoniju (2019., podaci iz 2015. godine) i Srbiju (2021., podaci iz 2018. godine)

Vrijednosti Indeksa u poddomenama Zdravstveni status i Pristup zdravstvenim uslugama izračunane su za BiH. **U ovim poddomenama BiH ostvaruje vrijednost 89,8 za poddomenu Zdravstveni status i 97,7 za poddomenu Pristup zdravstvenim uslugama.** Ovo se uspoređuje s prosjekom EU od 92,1 i 98,2 za Zdravstveni status, odnosno za Pristup zdravstvenim uslugama.

U poddomeni Zdravstveni status, BiH za 7,9 bodova stoji niže od najbolje vrijednosti koju ostvaruje Irska (97,7) i za 9,4 bodova više od najniže vrijednosti koju ostvaruje Latvija. U poddomeni Pristup zdravstvenim uslugama BiH ostvaruje 2,1 boda niže od najbolje vrijednosti koju ima Malta (99,8) i 4,8 bodova više od najlošije rangirane Estonije.

Dijagram 15. Indeks rodne ravnopravnosti u Domenu Zdravlje za EU-27 (2021, podaci iz 2019. godine) i poređenje između Bosne i Hercegovine (2022, podaci iz 2015. godine) i EU-27 u poddomenima Status i Pristup

U usporedbi sa zemljama Zapadnoga Balkana, BiH ostvaruje višu vrijednost od Srbije (88,3) i Crne Gore (87,4) u poddomeni Zdravstveni status, ali nižu od Albanije (91,6) i Sjeverne Makedonije (93,3). U poddomeni Pristup zdravstvenim uslugama BiH ostvaruje najvišu vrijednost u odnosu na četiri zemlje iz regije, odnosno Sjevernu Makedoniju (97,2), Srbiju (93,1), Crnu Goru (92,5) i Albaniju (89,1).

Druge statističke informacije o BiH

Prema službenim statistikama, **žene u Bosni i Hercegovini žive 5,3 godina duže od muškaraca**, a prosječni životni vijek žena je 77,2, a muškaraca 71,9 godina.⁹⁴ Kako se navodi u Izvješću o humanom razvitku za Bosnu i Hercegovinu, od 1990. do 2019. godine očekivana dužina života pri rođenju u Bosni i Hercegovini porasla je za 6,5 godina – sa 70,9 na 77,4.⁹⁵ Od ukupnoga broja umrlih žena 2020. godine, 50% njih preminulo je zbog bolesti krvožilnog sustava, a taj postotak kod muškaraca je 40%. Statistički podaci sugeriraju da žene manje umiru od drugih bolesti, poput tumora i COVID-19.⁹⁶

Podaci o seksualnom i reproduktivnom zdravlju u BiH su ograničeni.⁹⁷ Zavodi za javno zdravstvo imaju zadatak prikupljati podatke i izrađivati statistička izvješća, ali se ti podaci ne smatraju sasvim pouzdanim uslijed više čimbenika, i ne samo zbog pitanja otkrivanja i prijavljivanja bolesti i intervencija i dosljednosti izvješćivanja iz pojedinačnih izvora podataka. Zastupljenost abortusa je nepoznata i praćenje smrti roditelja ima određene nedostatke.⁹⁸ Posljednje istraživanje višestrukih pokazatelja (MICS) i za romsku populaciju u BiH provedeno je 2011. i 2012. godine, a objavljeno 2013. godine. Nadalje, statističke agencije još nisu provele sveobuhvatno demografsko i zdravstveno istraživanje..

94 Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022.)

95 UNDP (2020a).

96 Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022.)

97 Karađinović, N. i dr. (2019.)

98 UN Women (2021).

Politike za promidžbu rodne ravnopravnosti u domeni Zdravlje

Sukladno zakonima, zdravstvena skrb je u načelu dostupna svima bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi. **Međutim, BiH ne koristi opće i sveukupne zdravstvene strategije, nego se u pojedinačnim nadležnostima formuliraju specifične strategije fokusirane na pojedinačna zdravstvena pitanja, odnosno posebne ciljne skupine.** Ove strategije općenito uključuju potrebe žena kao posebne ciljne skupine

Vlada FBiH je 2010. godine usvojila Strategiju za unapređenje seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava za period 2010.-2019. godine.⁹⁹ Ova se strategija fokusira na zdravlje i zaštitu roditelja, na planiranje obitelji i smanjenje broja abortusa, na prevenciju seksualno prenosivih bolesti (STDs) te malignih oboljenja seksualnih reproduktivnih organa, kao i na seksualno obrazovanje i svijest. **U FBiH je izrađen Okvir za seksualno i reproduktivno zdravlje za period 2020.-2026. godina. Posljednja Strategija za seksualno i reproduktivno zdravlje u RS usvojena je 2019. godine**¹⁰⁰ Ova strategija razmatra posebne potrebe žena i ugroženost marginaliziranih skupina, te se fokusira na planiranje obitelji, zdravlje majke, reproduktivno zdravlje i prevenciju seksualno prenosivih bolesti, usluge i informacije o seksualnom i reproduktivnom zdravlju, kao i na seksualno i reproduktivno zdravlje u kriznim situacijama.

Ministarstvo zdravlja FBiH i Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite RS izradili su tri seta kliničkih smjernica (Postpartum haemorrhage – PPH, Preeclampsia) i Smjernice za izradu kliničkih smjernica. Nadalje, uloženi su naponi na uspostavljanju sustava nadzora za praćenje smrti majke, uključujući izbjegnute slučajeve smrti tijekom trudnoće i 42 sata nakon poroda.

99 Federalno ministarstvo zdravstva (2010.)

100 Vlada Republike Srpske / Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske (2019.)

Nadalje, elementi Minimalnoga početnog paketa usluga (MISP) za seksualno i reproduktivno zdravlje u kriznim situacijama u određenoj su mjeri integrirani u strategije za SRZ u BiH, kao npr. u Strategiju RS za SRZ.¹⁰¹

Izražene su posebne zdravstvene strategije u kontekstu odgovora na rodno zasnovano nasilje (RZN) i seksualno nasilje tijekom sukoba (CRSV). Do kraja 2018. godine izrađena su dva sveobuhvatna resursna paketa za odgovor zdravstvenog sektora na RZN i CRSV u FBiH i RS. U FBiH resursni paket sadrži 12 proizvoda, uključujući resursni paket za jačanje odgovora zdravstvenog sektora na RZN, module i materijale za obuku zdravstvenoga sektora za borbu protiv RZN, psihosocijalni tretman za žrtve RZN i CRSV, psihosocijalni tretman za počinitelje RZN, uloga mladeži u zaštiti od RZN općenito i u kriznim situacijama, tretman žrtava RZN u kriznim situacijama, kao i entitetski protokol za pružanje potpore žrtvama RZN/CRSV.

U RS paket sadrži osam proizvoda, uključujući: 1. Resursni paket za odgovor pružatelja zdravstvenih usluga u Republici Srpskoj u slučajevima rodno zasnovanoga nasilja; 2. Jačanje odgovora pružatelja zdravstvenih usluga u Republici Srpskoj na slučajeve rodno zasnovanog nasilja – paket za obuku; 3. Procedure u slučajevima rodno zasnovanoga nasilja u javnoj zdravstvenoj ustanovi Zdravstveni centar u Banjoj Luci; 4. Resursni paket za odgovor pružatelja psihosocijalnih usluga u Republici Srpskoj u slučajevima rodno zasnovanoga nasilja; 5. Jačanje odgovora pružatelja psihosocijalnih usluga u Republici Srpskoj u slučajevima rodno zasnovanoga nasilja – paket za obuku; 6. Psihosocijalni tretman počinitelja rodno zasnovanoga nasilja u obitelji – modul obuke; 7. Obuka predavača za psihosocijalni tretman počinitelja rodno zasnovanog nasilja u obitelji – priručnik za obuku; i 8. Minimalni standardi za prevenciju i borbu protiv rodno zasnovanoga nasilja u žurnim situacijama – paket za obuku.¹⁰²

101 Karađinović N. i dr. (2019.)

102 Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine. (2019-); Idem

4. Zaključci

Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu 2022. izradila je Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine u suradnji sa Agencijom za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, uz potporu Europskog instituta za rodnu ravnopravnost (EIGE) i projekta „EU Potpora za rodnu ravnopravnost“ koji financira EU, a provodi UN Women u BiH. Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu 2022. izrađen je sukladno metodologiji EIGE i sve je podatke potvrdio EIGE.

U ovom izvješću predstavljene su informacije za dvije potpune domene Indeksa rodne ravnopravnosti – Znanje i Moć – i dvije djelomične domene – Rad i Zdravlje – od ukupno šest domena koje predviđa metodologija EIGE – Znanje, Moć, Rad, Zdravlje, Vrijeme i Novac. **Metapodaci pojašnjavaju izvore i godine u kojima su prikupljene informacije korištene za izračun vrijednosti Indeksa.** Podaci korišteni za izračun vrijednosti Indeksa odnose se na 2019., 2020. i 2021. godinu, a na 2015. u slučaju podataka za zdravlje.

Razlozi zbog kojih je izražen djelomičan, a ne potpun Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu, u velikoj mjeri leže **u nedostatku relevantnih izvora podataka, naročito istraživanja i podataka razvrstanih prema spolu za izračun vrijednosti za sve domene i poddomene sveukupne vrijednosti Indeksa za BiH.** Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine i Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine nastavljaju ulagati napore u prikupljanje relevantnih podataka za izračun bodova što ih BiH ostvaruje u svim domenama. Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu 2022. sugerira moguće izvore podataka za izračun preostalih vrijednosti Indeksa za buduću izradu potpunog Indeksa rodne ravnopravnosti.

U domeni Znanje, bodovi Bosne i Hercegovine otprilike se nalaze u sredini skale od 1 do 100 koju predviđa metodologija EIGE, što je u značajnoj mjeri niže od prosječne vrijednosti EU, ali je uveliko razmjerno s vrijednostima što ih ostvaruju zemlje Zapadnoga Balkana. U domeni Moć BiH također ostvaruje polovinu bodova na skali, što je uveliko usporedivo s prosječnom vrijednošću EU i također općenito usporedivo sa zemljama regije. U domeni Rad, poddomeni Sudjelovanje, BiH ostvaruje znatno manju vrijednost od prosjeka EU i najmanje tri zemlje Zapadnoga Balkana. U domeni Zdravlje, poddomenama Zdravstveni status i Pristup zdravstvenim uslugama, vrijednost koju ostvaruje BiH uveliko je usporediva s prosjekom EU i zemljama regije. Vrijednosti što ih ostvaruje BiH ukazuju na prostor za poboljšanje u svim oblastima rodne ravnopravnosti, ali posebno u domenama Znanje, Moć i Rad.

BiH koristi sveobuhvatne strategije za rodnu ravnopravnost i cjelokupnu mrežu gender institucionalnih mehanizama. Posebne su sektorske strategije izrađene u oblastima obrazovanja i cjeloživotnoga učenja, iako s nejednakom razinom ugrađenosti rodne analize i mjera za rodnu ravnopravnost. Strategije za rodnu ravnopravnost uveliko postoje u oblasti političke moći, uz kontinuirane napore gender institucionalnih mehanizama da dalje unaprijede zakonodavstvo u pogledu političkoga sudjelovanja žena. Također, postoje posebne strategije za ekonomsko osnaživanje žena, s ciljem da se potakne žensko poduzetništvo, ali su potrebni kontinuirani naponi kako bi se poboljšala rodna ravnopravnost u oblastima ekonomske i društvene moći. Strategije zapošljavanja i ekonomske strategije u BiH prepoznaju da su žene nedovoljno zastupljene u zapošljavanju, ali da općenito ne postoje strateške veze između zapošljavanja žena i gospodarskoga razvitka

zemlje. U domeni Zdravlje jedine su rodno odgovorne strategije one koje se odnose na seksualno i reproduktivno zdravlje i prava žena, dok druge strategije tek trebaju uključiti rodnu osviještenost uz punu analizu implikacija zdravstvenih strategija i usluga zdravstvene skrbi za žene i muškarce.

U domenama Vrijeme i Novac, budući izgledi vrijednosti Indeksa neminovno će pokrenuti pitanje adekvatnosti i razine rodne osviještenosti strategija BiH u ovim domenama.

5. Preporuke

Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu 2022. potvrđuje kako je potrebno uložiti dalje napore da bi se osigurao rast rodne ravnopravnosti u zemlji, što će dovesti do porasta vrijednosti Indeksa rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu. Ključne preporuke u svezi s Indeksom rodne ravnopravnosti sukladno nekim strateškim ciljevima i mjerama koje predviđa GAPBiH:

1. U domeni Znanje potrebno je poduzeti mjere za stvaranje jednakih mogućnosti i pristupa obrazovanju za djevojčice i dječake, žene i muškarce u svakoj životnoj dobi, uključujući pripadnike i pripadnice ranjivih skupina na bilo kojem području (ruralno/urbano) i sa istim perspektivama za budući profesionalni život.
2. U domeni Moć krajnji cilj strategija i napora u praksi je postizanje ravnopravne zastupljenosti spolova u kreiranju politika i donošenju odluka na svim razinama organizacije vlasti u Bosni i Hercegovini.
3. U domeni Rad potrebno je poduzeti mjere za eliminaciju diskriminacije na temelju spola u radu, zapošljavanju i na tržištu rada, te za osiguranje jednakih mogućnosti ženama i muškarcima u pristupu ekonomskim resursima, uključujući i smanjenje siromaštva putem novih makroekonomskih i razvojnih strategija.
4. U domeni Zdravlje potrebno je poduzeti mjere za poboljšanje zdravstvenoga stanja žena i muškaraca zahvaljujući jednostavnijem i učinkovitijem pristupu informacijama i zdravstvenim ustanovama.
5. Potrebno je održati i dalje unaprijediti regionalnu i međunarodnu suradnju s ciljem definiranja mjera za postizanje rodne ravnopravnosti u svim oblastima života i zajedničke provedbe programa, projekata i aktivnosti za unapređenje rodne ravnopravnosti.

Literatura

Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine. [Agency for Gender Equality of Bosnia and Herzegovina of the Ministry for Human Rights and Refugees of Bosnia and Herzegovina] (2017). Akcijski plan za implementaciju UNSCR 1325 "Žene, mir i sigurnost" u Bosni i Hercegovini za period 2018-2022. godine. [Action plan for the implementation of UNSCR 1325, "Women, peace, security" in Bosnia and Herzegovina for the period 2018-2022]. Dostupno na: <https://bit.ly/3P6f8cv>.

Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine. [Agency for Gender Equality of Bosnia and Herzegovina of the Ministry for Human Rights and Refugees of Bosnia and Herzegovina] (2019). Izvješće o implementaciji Gender akcijskog plana Bosne i Hercegovine 2018-2022. godina (izvještajni period: studeni 2018. – rujan 2019.) [Report on implementation of the Gender Action Plan of Bosnia and Herzegovina 2018-2022 (reporting period: November 2018-September 2019)]. Dostupno na: <https://bit.ly/3O6WYpE>

Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine. [Agency for Gender Equality of Bosnia and Herzegovina of the Ministry for Human Rights and Refugees of Bosnia and Herzegovina] (2020). Utjecaj rodne podjele obiteljskih i kućanskih poslova na profesionalni život zaposlenih žena u Bosni i Hercegovini [Impact of gender distribution of family household duties on professional life of employed women in Bosnia and Herzegovina]. Dostupno na: <https://bit.ly/3aFYlsh>

Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine. [Agency for Gender Equality of Bosnia and Herzegovina of the Ministry for Human Rights and Refugees of Bosnia and Herzegovina] (2018). Gender akcijski plan Bosne i Hercegovine za period od 2018. do 2022. godine [Gender Action Plan of Bosnia and Herzegovina 2018-2022]. Dostupno na: <https://bit.ly/3AM0vXC>

Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine. [Agency for Gender Equality of Bosnia and Herzegovina of the Ministry for Human Rights and Refugees of Bosnia and Herzegovina] (2019). Izvješće o implementaciji Gender akcijskog plana Bosne i Hercegovine 2018.-2022. godina (izvještajni period: studeni 2018. - rujan 2019.) [Report on implementation of the Gender Action Plan of Bosnia and Herzegovina 2018-2022 (reporting period: November 2018 - September 2019)]. Dostupno na: <https://bit.ly/3lzm5QQ>

Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine. [Agency for Gender Equality of Bosnia and Herzegovina of the Ministry for Human Rights and Refugees of Bosnia and Herzegovina] (2020). Utjecaj rodne podjele obiteljskih i kućanskih poslova na profesionalni život zaposlenih žena u Bosni i Hercegovini [Impact of gender distribution of family household duties on professional life of employed women in Bosnia and Herzegovina]. Dostupno na: <https://bit.ly/3c4lgSR>

Agencija za statistiku BiH (2015). Anketa o potrošnji kućanstava 2015. Dostupno na: <https://bit.ly/3nW3PYD>

Agencija za statistiku BiH. Kalendar i sve objave. Dostupno na: <https://bit.ly/3Pjz8bs>.

Agency for Statistics of Bosnia and Herzegovina (2016). Census of Population, Households and Dwellings in Bosnia and Herzegovina, 2013 - Final Results. Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2016.) Popis stanovništva, kućanstava i stanova. Dostupno na: <https://bit.ly/3ALrXVe>

Agency for Statistics of Bosnia and Herzegovina (2022b). Labour Force Survey 2021. Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022b) Anketa o radnoj snazi 2021. Dostupno na: <https://bit.ly/3yB2Jq2>

Agency for Statistics of Bosnia and Herzegovina (2022a). National Health Accounts Statistics. Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022a) Državna statistika o zdravstvenoj evidenciji. Dostupno na: <https://bit.ly/3PktiGE>

Agency for Statistics of Bosnia and Herzegovina (2021). Use of information and communication technology in Bosnia and Herzegovina 2020. Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2021) Uporaba informacijsko - komunikacijskih tehnologija u Bosni i Hercegovini 2020. Dostupno na: <https://bit.ly/3O1sPrJ>

Agency for Statistics of Bosnia and Herzegovina (2022). Women and Men in Bosnia and Herzegovina. Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022.). Žene i muškarci u Bosni i Hercegovini Dostupno na: <https://bit.ly/3AHppYl>

BiH Directorate for Economic Planning (2022). Economic reform programme 2022-2024 (ERP BiH 2022-2024). Direkcija za ekonomsko planiranje BiH (2022) Program ekonomskih reformi (ERP BiH 2022-2024). Dostupno na: <https://bit.ly/3P5AfvC>

BiH Voluntary National Review Report (2019). Voluntary review - Implementation of Agenda 2030 and the Sustainable Development Goals in Bosnia and Herzegovina. Dobrovoljno državno izvješće (2019) Dobrovoljno izvješće – Provedba Agende 2030. i ciljjeva održivoga razvitka u Bosni i Hercegovini Dostupno na: <https://bit.ly/2XkyS5z>

CEDAW Committee (2019). Concluding observations on the Sixth periodic report of Bosnia and Herzegovina. Odbor CEDAW (2019) Zaključne napomene o Šestome periodičnom izvješću Bosne i Hercegovine Dostupno na: <https://bit.ly/3uGINRy>

Constitution of Bosnia and Herzegovina (1995). Ustav Bosne i Hercegovine (1995). Dostupno na: <https://bit.ly/3c7PPbu>

European Commission (2019). Communication to the European Parliament and the Council: Commission Opinion on Bosnia and Herzegovina's application for membership of the European Union, (SWD(2019)222 final). Europska komisija (2019.). Komunikacija prema Europskom parlamentu i Vijeću: Mišljenje Povjerenstva o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Europskoj uniji. Dostupno na: <https://bit.ly/3yBHEMf>

European Commission (2019a). Commission Staff Working Document: Analytical Report accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament and the Council Commission Opinion on Bosnia and Herzegovina's application for membership of the European Union, (COM(2019)261 final). Europska komisija (2019a) Radni dokument povjerenstva. Analitičko izvješće uz Komunikacija prema Europskom parlamentu i Vijeću: Mišljenje Povjerenstva o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Europskoj uniji. COM(2019)261 konačna verzija). Dostupno na: <https://bit.ly/3PgZkDG>

European Commission (2020). Commission Staff Working Document: Bosnia and Herzegovina 2020 Report accompanying the Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, SWD(2020) 350 final. Europska komisija (2020) Radni dokument izvješća. Izvješće uz Komunikacija

prema Europskom parlamentu, Vijeću Europskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regija SWD (2020), Dostupno na: <https://bit.ly/3c6gaXo>

European Commission (2021). Commission Staff Working Document Bosnia and Herzegovina 2021 Report (SWD(2021) 291 final/2). Europska komisija (2021) Radni dokument povjerenstva, Izvješće o Bosni i Hercegovini (SWD(2021) 291 konačna verzija /2). Dostupno na: <https://bit.ly/3O1pNDR>

European Institute for Gender Equality (2017). 2017 Methodological Report. Europski institut za rodnu ravnopravnost (2017), Metodološko izvješće. Dostupno na: <https://bit.ly/33wJ7SA>

European Institute for Gender Equality (2021). Index score for European Union for the 2021 edition. Europski institut za rodnu ravnopravnost (2021) Indeks za Europsku uniju izdanje 2021. Dostupno na: <https://bit.ly/3P2HPqS>

European Institute for Gender Equality. Regional Network of Gender Institutional Mechanisms - a window of opportunity. Europski institut za rodnu ravnopravnost. Regionalna mreža gender institucionalnih mehanizama . Prozor u mogućnosti. Dostupno na: <https://bit.ly/3AMirBt>

Federalno ministarstvo rada i socijalne politike [Federal Ministry of Work and Social Policy] (2021). Strategija zapošljavanja u Federaciji Bosne i Hercegovine (2021-2027.) [FBIH Employment Strategy 2021-2027]. Dostupno na: <https://bit.ly/3IAmuT1>

Federalno ministarstvo razvitka, poduzetništva i obrta [Federal Ministry of development, entrepreneurship and crafts] (2018). Akcijski plan za razvitak poduzetništva žena u Federaciji Bosne i Hercegovine (2018-2020) [FBIH Action Plan for Development of Women's Entrepreneurship (2018-2020)]. Dostupno na: <https://bit.ly/3yZooqS4>

Federalno ministarstvo zdravstva [Federal Ministry of Health] (2010). Strategija za unapređenje seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava u Federaciji Bosne i Hercegovine 2010-2019. godina [FBIH Strategy for Improvement of Sexual and Reproductive Health and Rights for the period 2010-2019]. Dostupno na: <https://bit.ly/3z1w4Lz>

Gender Equality Index 2016. Measuring gender equality in Serbia 2014. Indeks rodne ravnopravnosti u Srbiji 2016. Mjerenje rodne ravnopravnosti u Srbiji 2014. Dostupno na: <https://bit.ly/3yY9tzv>

Gender Equality Index for North Macedonia 2019. Indeks rodne ravnopravnosti u Sjevernoj Makedoniji 2019. Dostupno na: <https://bit.ly/3lxSlhV>

Gender Equality Index for the Republic of Albania 2020. Indeks rodne ravnopravnosti u Albaniji 2020. Dostupno na: <https://bit.ly/3lxS6J3>

Gender Equality Index for the Republic of Serbia 2018. Indeks rodne ravnopravnosti u Srbiji 2018. Dostupno na: <https://bit.ly/3ulxcBj>

Gender Equality Index for the Republic of Serbia 2021. Digitalization, future of work and gender equality. Indeks rodne ravnopravnosti u Srbiji 2021. Digitalizacija, budućnost rada i rodne ravnopravnosti. Dostupno na: <https://bit.ly/3AJsVBA>

Gender Equality Index Montenegro 2019. Indeks rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori 2019. Dostupno na: <https://bit.ly/3ytaRsy>

International Labour Organization. Overview of the informal economy in Bosnia and Herzegovina, Labour Force Survey 2019. Međunarodna organizacija rada. Pregled neformalne ekonomije u Bosni i Hercegovini, Anketa o radnoj snazi 2018. Dostupno na: <https://bit.ly/3yC7jUK>

International Labour Organization. Ratifications for Bosnia and Herzegovina. Međunarodna organizacija rada Ratifikacije za Bosnu i Hercegovinu. Dostupno na: <https://bit.ly/3AJvH9Y>

Institute for Statistics of FBiH (2022). Employment, unemployment and wage 2021. Statistički zavod FBiH (2022) Zaposlenost, nezaposlenost i plate 2021. Dostupno na: <https://bit.ly/3RHYTUX>

Karađinović, N. et al. (2019). UNFPA Country Programme Evaluation Bosnia and Herzegovina. Karađinović, N. i dr. (2019) UNFPA program evaluacije zemlje za Bosnu i Hercegovinu. Dostupno na: <https://bit.ly/3O4pXdZ>

Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine [Ministry of Civil Affairs of Bosnia and Herzegovina] (2014). Strateška platforma razvitka obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnoga učenja u Bosni i Hercegovini za period 2014.-2020. [The strategy for adult education in the context of lifelong learning in Bosnia and Herzegovina 2014-2020]. Dostupno na: <https://bit.ly/3yyGrFu>

Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine [Ministry of Civil Affairs of Bosnia and Herzegovina] (2015). Prioriteti za razvitak visokog obrazovanja u BiH za period 2016-2026. godina [Priorities for Development of Higher Education in BiH for the period 2016-2026]. Dostupno na: <https://bit.ly/3lxqL9U>

Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine [Ministry of Civil Affairs of Bosnia and Herzegovina] (2016). Strategija razvitka znanosti u Bosni i Hercegovini 2017-2022 [The Strategy for Development of Science in Bosnia and Herzegovina 2017-2022]. Dostupno na: <https://bit.ly/3P65Xca>

Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske [Republika Srpska Ministry of Education and Culture] (2020). Strategija obrazovanja odraslih osoba u Republici Srpskoj za period 2021-2031. godine [The Strategy for adult education in Republika Srpska 2021-2031]. Dostupno na: <https://bit.ly/3NWSYYI>

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine [Ministry for Human Rights and Refugees of Bosnia and Herzegovina] (2020). Akcijski plan Bosne i Hercegovine za društvenu inkluziju Roma i Romkinja za period 2021-2025. godine [The BiH Action Plan for Social Inclusion of Roma Men and Women 2021-2025]. Dostupno na: <https://bit.ly/3c3vjsl>

Parlamentarna Skupština Bosne i Hercegovine. Prijedlog zakona o izmjeni i dopunama Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine (2021). Dostupno na: <https://bit.ly/3yyDGnt>

Republika Srpska Institute of Statistics (2017). Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Srpskoj 2013. godine. Rezultati popisa: gradovi, općine, naseljena mjesta. Dostupno na: <https://bit.ly/3nXqldU>

Republika Srpska Institute for Statistics (2022). Wages, employment and unemployment. Statistički zavod Republike Srpske (2017) Zaposlenost, nezaposlenost i plate 2013 Dostupno na: <https://bit.ly/3z1MBzd>

Šesto CEDAW izvješće BiH (2017). Šesto periodično izvješće Bosne i Hercegovine o provedbi Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (2013.-2016.). [The Sixth Periodic Bosnia and Herzegovina CEDAW Report (2013-2016)]. Dostupno na: <https://bit.ly/3RvCrhn>

Strategy for improving gender equality in the judiciary of Bosnia and Herzegovina. Strategija za unapređenje rodne ravnopravnosti u pravosuđu Bosne i Hercegovine. Dostupno na: <https://bit.ly/3ltJOIA>

The SDGs Framework in Bosnia and Herzegovina (2020). Okvir ciljeva održivog razvitka u Bosni i Hercegovini (2020) Dostupno na: <https://bit.ly/3O02tGN>

- UNDP (2020). Economic Impact Assessment of COVID-19 in Bosnia and Herzegovina - Report. UNDP (2020) Procjena ekonomskog utjecaja COVID/a 19 u Bosni i Hercegovini – izvješće. Dostupno na: <https://bit.ly/3AlrH9H>
- UNDP (2020a). National Human Development Report 2020: Social Inclusion in Bosnia and Herzegovina. Državno izvješće o ljudskom razvitku 2020.: Socijalna inkluzija u Bosni i Hercegovini. Dostupno na: <https://bit.ly/3O24iDc>
- UN Women (2021). Bosnia and Herzegovina Gender Country Profile. UN Women (2021). Rodni profil zemlje, Bosna i Hercegovina Dostupno na: <https://bit.ly/3PreZAJ>
- UN Women (2021a). Country Gender Equality Profile of Bosnia and Herzegovina. UN Women (2021a) Profil rodne ravnopravnosti zemlje – Bosna i Hercegovina Dostupno na: <https://bit.ly/3P8mzjA>
- Vlada Federacije Bosne i Hercegovine [Government of the Federation of Bosnia and Herzegovina] (2020.). Strategija razvitka Federacije Bosne i Hercegovine (2021.-2027.). [FBiH Development Strategy (2021.-2027.)]. Dostupno na: <https://bit.ly/3yyWGSR>
- Vlada Republike Srpske [Government of Republika Srpska] (2016). Omladinska politika Republike Srpske od 2016-2020. godine [Republika Srpska Youth Policy 2016-2020]. Dostupno na: <https://bit.ly/3Ru0fCi>
- Vlada Republike Srpske [Government of Republika Srpska] (2016a). Strategija razvoja obrazovanja Republike Srpske za period 2016-2021. godine [Republika Srpska Strategy for Development of Education for the period 2016-2021]. Dostupno na: <https://bit.ly/3RrBXJg>
- Vlada Republike Srpske [Government of Republika Srpska] (2019). Strategija razvoja poduzetništva žena Republike Srpske za period 2019-2023. godine [RS Strategy for Development of Women's Entrepreneurship (2019-2023)]. Dostupno na: <https://bit.ly/3uNhtRt>
- Vlada Republike Srpske / Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede [Government of Republika Srpska / Ministry of Agriculture, Forestry and Water Management] (2021). Strategija razvoja poljoprivrede i ruralnih područja Republike Srpske 2021-2027. godina [The RS Strategy for Development of Agriculture and Rural Areas 2021-2027]. Dostupno na: <https://bit.ly/3RuyCsZ>
- Vlada Republike Srpske / Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske [Government of Republika Srpska / Republika Srpska Ministry of Health and Social Protection] (2019). Strategija za unapređenje seksualnog i reproduktivnog zdravlja u Republici Srpskoj za period of 2019. do 2029. godine [Strategy for Improvement of Sexual and Reproductive Health in Republika Srpska 2019-2029]. Dostupno na: <https://bit.ly/3Al36Sb>
- World Bank. Bosnia and Herzegovina. Svjetska banka. Bosna i Hercegovina. Dostupno na: <https://bit.ly/3c7XqXm>
- World Bank. World Development Indicators. Bosnia and Herzegovina GDP growth (annual %). Svjetska banka. Pokazatelji svjetskog razvoja, Rast BDP-a u Bosni i Hercegovini (godišnje %). Dostupno na: <https://bit.ly/3P2zt2e>
- Zavod za zapošljavanje Republike Srpske [Republika Srpska Employment Bureau] (2022). Akcijski plan zapošljavanja u Republici Srpskoj za 2022. godinu [The RS Employment Action Plan for 2022]. Dostupno na: <https://bit.ly/3z48duZ>

Metapodaci – Izvori i godine na temelju kojih su dobiveni podaci prema domenama, poddomenama i pokazateljima

Domena	Poddomena	Pokazatelj	Izvor informacija	Godina na koju se odnose podaci
 Rad	Sudjelovanje	Stopa zaposlenosti ekvivalentna punom radnom vremenu	Anketa o radnoj snazi (LFS), BHAS	2020.
		Trajanje radnoga vijeka	Anketa o radnoj snazi (LFS) i demografija, BHAS	2020.
	Segregacija i kvaliteta rada	Segregacija sektora	Nije izračunato Anketa o radnoj snazi (LFS) predviđena kao izvor podataka za ovaj pokazatelj	
		Mogućnost dobivanja slobodnih sati	Nije izračunato Europsko istraživanje o radnim uslovima (EWCS) predviđeno kao budući izvor podataka za ovaj pokazatelj	
		Izgledi za karijeru Indeks	Nije izračunato Europsko istraživanje o radnim uslovima (EWCS) predviđeno kao budući izvor podataka za ovaj pokazatelj	

Domena	Poddomena	Pokazatelj	Izvor informacija	Godina na koju se odnose podaci
 Novac	Financijski resursi	Prosječna mjesečna zarada	Nije izračunato Istraživanje o strukturi zarada (SES) predviđeno kao budući izvor podataka za ovaj pokazatelj	
		Srednji ekvivalentni neto prihod	Nije izračunato Istraživanje o dohotku i životnim uslovima (SILC) predviđeno kao budući izvor podataka za ovaj pokazatelj	
	Ekonomska situacija	Bez rizika od siromaštva	Nije izračunato Istraživanje o dohotku i životnim uslovima (SILC) predviđeno kao budući izvor podataka za ovaj pokazatelj	
		Raspodjela prihoda S20/S80	Nije izračunato Istraživanje o dohotku i životnim uslovima (SILC) predviđeno kao budući izvor podataka za ovaj pokazatelj	

Domena	Poddomena	Pokazatelj	Izvor informacija	Godina na koju se odnose podaci
 Znanje	Dostignuće i sudjelovanje	Diplomanti u tercijarnom obrazovanju	Anketa o radnoj snazi (LFS) predviđena kao izvor podataka za ovaj pokazatelj	2020.
		Osobe koje sudjeluju u formalnom i neformalnom obrazovanju	Anketa o radnoj snazi (LFS) predviđena kao izvor podataka za ovaj pokazatelj	2020.
	Segregacija	Tercijarni studenti u oblasti obrazovanja, zdravstva i skrbi, prirodnih znanosti i umjetnosti	Obrazovanje, statistika, BHAS	2020.

Domena	Poddomena	Pokazatelj	Izvor informacija	Godina na koju se odnose podaci
 Vrijeme	Briga i skrb	Skrb o djeci, starima i osobama s invaliditetom	Nije izračunato Europsko istraživanje o kvalitetu života (EQLS) predviđeno kao budući izvor podataka za ovaj pokazatelj	
		Kuhanje i/ili kućni poslovi	Nije izračunato Europsko istraživanje o kvalitetu života (EQLS) predviđeno kao budući izvor podataka za ovaj pokazatelj	
	Društvene aktivnosti	Angažiranje u sportskim, kulturnim i drugim slobodnim aktivnostima	Nije izračunato Europsko istraživanje o kvalitetu života (EQLS) predviđeno kao budući izvor podataka za ovaj pokazatelj	
		Uključenost u dobrovoljne ili dobrotvorne aktivnosti	Nije izračunato Europsko istraživanje o kvalitetu života (EQLS) predviđeno kao budući izvor podataka za ovaj pokazatelj	

Domena	Poddomena	Pokazatelj	Izvor informacija	Godina na koju se odnose podaci
 Moć	Politička moć	Ministarske pozicije	EIGE baza podataka o rodnoj statistici - Žene i muškarci u donošenju odluka Podaci se odnose na Vijeće ministara BiH i obuhvaća ministre/ice i zamjenike/ce ministara/ica	Trogodišnji prosjek (2019., 2020., 2021.)
		Članovi/članice Parlamenta	EIGE baza podataka o rodnoj statistici - Žene i muškarci u donošenju odluka Podaci se odnose na Zastupnički dom i Dom naroda Parlamenta BiH	Trogodišnji prosjek (2019., 2020., 2021.)
		Regionalne skupštine	EIGE baza podataka o rodnoj statistici - Žene i muškarci u donošenju odluka Podaci se odnose na Zastupnički dom Parlamenta FBiH i Narodnu skupštinu RS i vijeća na lokalnoj razini (samo za 2000. godinu)	Trogodišnji prosjek (2019., 2020., 2021.)
	Ekonomska moć	Najveće kompanije na burzi	EIGE baza podataka o rodnoj statistici - Žene i muškarci u donošenju odluka	Trogodišnji prosjek (2019., 2020., 2021.)
		Narodna banka	EIGE baza podataka o rodnoj statistici - Žene i muškarci u donošenju odluka Podaci Centralne banke BiH	Trogodišnji prosjek (2019., 2020., 2021.)
	Social power	Istraživanje	EIGE baza podataka o rodnoj statistici - Žene i muškarci u donošenju odluka Podaci Ministarstva civilnih poslova BiH /Sektor za znanost i kulturu	Trogodišnji prosjek (2019., 2020., 2021.)
		Mediji	EIGE baza podataka o rodnoj statistici - Žene i muškarci u donošenju odluka Podaci se odnose na Javne emitere u BiH	Trogodišnji prosjek (2019., 2020., 2021.)
		Sportske organizacije	EIGE baza podataka o rodnoj statistici - Žene i muškarci u donošenju odluka	Trogodišnji prosjek (2019., 2020., 2021.)

Domena	Poddomena	Pokazatelj	Izvor informacija	Godina na koju se odnose podaci
 Zdravlje	Status	Samoprocjena zdravlja	Anketa o proračunu kućanstava (HBS) -modul o zdravlju, BHAS	2015.
		Očekivano trajanje života	Demografija, BHAS	2015.
		Očekivane godine zdravog života	HBS i demografija, BHAS	2015.
	Zdravstveno ponašanje	Pušenje i konzumiranje alkohola	Nije izračunato HBS predviđena kao budući izvor podataka za ovaj pokazatelj	
		Konzumiranje voća i povrća i tjelesna aktivnost	Nije izračunato HBS predviđena kao budući izvor podataka za ovaj pokazatelj u odsustvu Europske zdravstvene ankete (EHIS)	
	Pristup zdravstvenim uslugama	Stanovništvo sa ispunjenim potrebama za liječničkim i stomatološkim pregledom	Anketa o proračunu kućanstava (HBS) - Modul o zdravlju, BHAS	2015.

